

THEOSOFIA

Jaargang 106 nummer 1, februari 2005
Tweemaandelijks tijdschrift van de
Theosofische Vereniging in Nederland
ISSN 0040-5868

Redactie:

Anne Myrthe Iken,
Elly Kooijman,
Els Rijnaker (hoofddred.)

Secretariaat redactie:

Tolstraat 154,
1074 VM Amsterdam

Abonnementen: €17,50 per
jaar (Nederland en België).
Losse nummers: €3,50.

Zetwerk: Willy Evelein
Druk: AD-Druk bv / Zeist
Omslag ontwerp:
Richard van Dijk

© 2005
Theosofische Vereniging in
Nederland / Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, foto-
kopie, microfilm, of op andere wijze,
zonder voorafgaande toestemming van
de uitgever.

Inhoud

Radha Burnier Wat is onze prioriteit?	3
De verticale verbinding van verleden en heden Trân-Thi-Kim-Diêu	7
Vragen en antwoorden	14
Goddelijkheid; de occulte structuur van cosmos en mens Geoffrey Farthing	20
Gilles Quispel en H.P. Blavatsky over het Thomas-evangelie Henk Spierenburg	27
Gaat de weg al maar omhoog? Mary Anderson	33
Boek & periodiek Verenigingsnieuws	38 40
Adressen Theosofische Vereniging	44

De Theosofische Vereniging is niet verantwoordelijk voor
enigerlei mening in dit tijdschrift tot uiting gebracht tenzij
vervat in een officieel document.

The Theosophical Society

De Theosophical Society (waarvan de Theosofische Vereniging in Nederland de Nederlandse afdeling is) is op 17 november 1875 te New York opgericht door H.P. Blavatsky, H.S. Olcott en anderen. Zij heeft haar internationale hoofdkwartier te Adyar, Chennai, India en 49 afdelingen over de gehele wereld.

De Theosophical Society bestaat uit studenten die bij eender welke religie aangesloten kunnen zijn of bij geen enkele. De leden hebben met elkaar gemeen dat ze de drie doeleinden van de vereniging (zie achterkant omslag) onderschrijven, dat ze religieuze tegenstellingen willen oplossen, dat ze mensen van goede wil bijeen willen brengen ongeacht hun religieuze overtuiging en dat zij religieuze waarheden willen bestuderen en de resultaten van die studie met anderen willen delen. Zij zijn niet door een gemeenschappelijk geloof met elkaar verbonden, maar door het gezamenlijk zoeken en streven naar Waarheid. Zij zijn van mening dat Waarheid gevonden kan worden door studie, door reflectie, door zuiverheid van leven en door toegewijd te zijn aan hoge idealen. Zij zien de Waarheid als dat wat de moeite waard is om naar te streven, niet als een dogma opgelegd door een autoriteit. Zij vinden dat een overtuiging het resultaat zou moeten zijn van individuele studie of intuïtie, en niet daaraan vooraf zou moeten gaan, en gebaseerd zou moeten zijn op kennis, niet op aanname. Zij zijn tolerant jegens allen, ook jegens hen die intolerant zijn, niet als een voorrecht om te verlenen, maar omdat ze dat als hun plicht beschouwen. Zij trachten onwetendheid weg te nemen in plaats van deze af te straffen. Zij zien elke religie als een uitdrukking van de Goddelijke Wijsheid. Zij geven er de voorkeur aan religies te bestuderen in plaats van deze te veroordelen, om Goddelijke Wijsheid in praktijk te brengen in plaats van mensen ertoe te bekeren. Zoals Waarheid het doel is, is Vrede het wachtwoord.

Theosofie is de belichaming van waarheden die aan de basis liggen van elke religie en waarop geen enkele godsdienst het alleenrecht kan doen gelden. Theosofie biedt een filosofie die het leven begrijpelijk maakt en die laat zien dat de evolutie geleid wordt door rechtvaardigheid en liefde. Zij geeft de dood haar juiste plek, als een steeds terugkerende gebeurtenis die de poort opent naar een voller en stralender bestaan in een leven dat geen einde heeft. Theosofie geeft de wereld de Wetenschap van de Geest terug, door de mens te leren de Geest te zien als zijn werkelijk zelf en zijn denkvermogen en het lichaam als de dienaren daarvan. Theosofie verheldert de geschriften en leringen van religies door hun verborgen betekenis te ontsluiten, en aldus de juistheid ervan aan het denkvermogen aan te tonen zoals de gegrondheid ervan altijd bewezen is in de ogen van de intuïtie.

Leden van de Theosofische Vereniging bestuderen deze waarheden en theosofen trachten ernaar te leven. Iedereen die bereid is te studeren, tolerant te zijn, naar het hoogste te streven en volhardend te werken is welkom als lid.
Het is aan elk lid zelf om een ware theosoof te worden.

Radha Burnier

– Wat is onze prioriteit?

Zijne Heiligheid de Dalai Lama heeft duidelijk gesteld dat het essentieel is dat iedereen leert het juiste soort leven te leiden. Dat is beter dan te trachten nirvana te bereiken.

Zonder te leren hoe we relaties kunnen onderhouden van mededogen, integriteit, onzelfzuchtigheid, vriendelijkheid en zorg voor anderen, leiden mentaal geprojecteerde ‘spirituele’ doelstellingen tot niets. De Dalai Lama wijst daar als volgt op:

“Er bestaan vele verschillende filosofieën, maar van fundamenteel belang zijn mededogen, liefde voor anderen, bezorgdheid over het lijden van anderen en het afnemen van zelfzucht. Ik heb het gevoel dat meedogende gedachten het kostbaarste is dat er bestaat. Het is iets dat alleen wij mensen kunnen ontwikkelen. En als wij een goed hart hebben, een warm hart, warme gevoelens, zullen we zelf gelukkig zijn en tevreden, en dan zullen onze vrienden ook een vriendelijke en vredige sfeer ervaren. Dit kan van natie tot natie, van land tot land en van continent tot continent ervaren worden ...

Het voornaamste is dat u in uw dagelijks leven de belangrijke dingen beoefent en op dat niveau bestaat er nauwelijks verschil tussen boeddhisme, christendom of welke andere religie dan ook. Alle religies leggen de nadruk op verbetering, het verheffen van de mensheid, een gevoel van broederschap en zusterschap, liefde – die dingen zijn heel gewoon. Als men de essentie van religie in ogenschouw neemt is er dus niet veel verschil.

Zelf heb ik het gevoel, en dat vertel ik andere boeddhisten ook, dat het vraagstuk van

nirvana wel later komt. Daar is niet veel haast bij. Maar als u in het dagelijks leven een goed leven leidt, eerlijk, met liefde, met mededogen, met minder zelfzucht, dan zal dat automatisch leiden tot nirvana.”

De wereld zal pas veranderen als deugdzaamheid een erkend deel uitmaakt van een mensenleven, maar in zijn algemeenheid weigeren mensen dit in te zien. Zij concentreren zich op hun eigen persoonlijke en zelfzuchtige doelstellingen, of zij zoeken troost voor hun problemen door spirituele prestaties, of die nu moksha heten, nirvana of verlossing. Weinig mensen zijn bereid te geloven dat het belangrijk is hoe wij leven en ons gedragen, en dat, als wij het juiste soort leven leiden, op den duur waar begrip zal dagen aangaande vooruitgang op het spirituele Pad; dan komen moksha of nirvana vanzelf naderbij.

De wereld zal pas veranderen als deugdzaamheid een erkend deel uitmaakt van een mensenleven.

Wij moeten inzien dat het denkvermogen, dat gewend is te genieten van materieel comfort in deze wereld, doorgaat met alleen te denken in termen van voordeeltjes die het kan krijgen in een spirituele wereld – voordeeltjes zoals een gevoel van veiligheid, innerlijke vrede en waar geluk. Deze dingen worden niet op waarde geschat omdat zij op zichzelf goed zijn, maar als middel tot persoonlijke bevrediging. Er zijn ook sceptici die niet geloven dat een rechtschapen leven vrede of vreugde zal brengen. Zij willen bewijs dat dit gaat gebeuren en pas als het verkrijgbaar is zullen ze misschien een poging doen om rechtschapen te leven; natuurlijk kan zoiets niet bewezen worden. Voor zulke mensen zijn de gevolgen van zelfzuchtig handelen evident en nabij, terwijl die van onzelfzuchtigheid zelden zichtbaar worden.

Krishnamurti verklaarde categorisch dat er zonder rechtschapenheid geen meditatie kan zijn. Om een mooie structuur op te zetten moet er een behoorlijk fundament

gelegd worden. Het fundament op zichzelf zal niet voldoende zijn om de tempel te bouwen, maar zonder dat kan de tempel niet gebouwd worden. Om die reden is rechtschapenheid beklemtoond in vele tradities als het ware uitgangspunt voor het leven. Ofschoon het niet gemakkelijk is te weten wat juist is in de complexe situaties van het dagelijks leven, behoeven wij niet te wanhopen. Als wij diep gegrondvest zijn in het streven om juist te leven en vastbesloten zijn het karakter van deugdzaamheid te ontdekken, zullen we misschien wel fouten maken, maar we ontwikkelen geleidelijk aan begrip. Een absoluut verlangen om in verbinding te staan met alles in de wereld is als een beetje magie dat ons tot wijsheid brengt.

In de eerste jaren van de Theosophical Society benadrukten de Mahatma's die leiding gaven bij de oprichting daarvan, dat zij eigenlijk wilden zien dat de mensen universele broederschap in praktijk brengen, zonder vooroordelen en zonder wat voor mentale barrières dan ook. Universaliteit van geest die niets anders ambieert dan het welzijn – fysiek, moreel en spiritueel – van alle wezens heeft de kracht om veel lastige situaties in het leven op te lossen. Dit vereist dat wij al onze motivaties en attitudes on dubbelzinnig onderzoeken.

In een autobiografische passage vermeldt Annie Besant dat zij een grote blunder begaan had door het uitgeven en verkopen van de Knowlton-brochure over geboortebeperving. 'Het was zo ongeveer het meest verkeerde wat iemand had kunnen doen, gezien vanuit het standpunt van de wereld.' Het betekende verlies van reputatie voor een vrouw. Maar haar motivering was een vurig verlangen om het grote lijden van de armen, dat zij van dichtbij had bestudeerd, te doen verminderen. Mevrouw Blavatsky zei haar dat dit mededogen, dat haar alle andere overwegingen overboord had doen gooien, haar tot de Poort van Inwijding gebracht had.

Volgens de Griekse filosofen drukt onze hogere natuur, de onsterfelijke natuur van de ziel, zichzelf uit als deugdzaamheid. Deugdzaamheid kan niet gelijkgesteld

worden met een idee. Als een vriendelijke daad alleen maar een idee is binnen het denkvermogen wordt het geen deugdzaamheid. Maar als vriendelijkheid van binnen uit opborrelt en spontaan en oprecht is, resulteert het in juist handelen, daar het een manifestatie is van onze diepere, spirituele natuur. Daarom is wel gezegd, 'Heb lief – en doe wat u wilt.' Het mededogen waar de Dalai Lama over spreekt kan gezien worden als het licht van de ziel dat zijn weg vindt door de sluiers van de materie en de donkere wolken van eigenbelang verdrijft, althans tijdelijk. Dan maakt het denkvermogen van het brein dat door vele incarnaties heen geconditioneerd is om zijn eigen belang te bevorderen, plaats voor het alom aanwezige Zelf diep binnenin ons, dat nooit afgescheiden is van wat dan ook in de cosmos.

Toen C.W. Leadbeater in 1930 tot het Europese Congres sprak wees hij er ook op dat, al zijn de leden van de TS het eens over de waarden van haar verklaarde doelstellingen, het toch mogelijk is te redetwisten over de interpretatie en toepassing ervan.

“Het is niet waarschijnlijk dat iemand het idee in twijfel trekt dat het op iedere denkbare manier bevorderen van de Broederschap der Mensheid een goede zaak is, en dat het vormen van een kern van die Broederschap een stap voorwaarts vormt naar het sterk uitbreiden van de invloed ervan. Maar hoe dat het beste moet worden gedaan is natuurlijk een vraag waarover, heel legitiem, uiteenlopende meningen bestaan, en daar bestaat hoegenaamd geen bezwaar tegen. Dat houdt de Society in leven en we hopen dat deze kristallisatie kan voorkomen ...

Maar goed zijn heeft erg weinig te maken met de vormgeving van ons geloof. Het heeft vrij veel te maken met het volledig in praktijk brengen ervan ...

Laat broederlijke liefde uw gids zijn. U kunt van mening verschillen zo veel u wilt, maar u moet dit niet laten leiden tot enige kwaadaardigheid of enige arrogantie in uw superieure onderscheid dat u in staat bent te zien wat volgens u de juiste weg is... Laten we ons verenigen in Broederschap en door-

gaan met ons werk, welk werk dat ook is. Later is er nog genoeg tijd om te beargumen-teren wat dit of dat betekent.”

Alles wat verdeelt is in tegenspraak met de wet van mededogen en universele broederschap. Wanneer mensen aan hun eigen begripsvermogen worden overgelaten zullen zij op den duur de waarheid in alles ontdekken; niemand kan met geweld echt bekeerd worden of veranderen. Alleen het licht in ieder mens kan het pad verlichten.

Wanneer universele broederschap en het begrijpen van anderen prioriteit krijgen kunnen we misschien echte vooruitgang in deze wereld te zien krijgen.

Zodoende kan mededogen niet voorbehouden zijn aan diegenen die wij als goede mensen beschouwen. Het moet universeel zijn, niet een kwestie van keuze. Wanneer universele broederschap en het begrijpen van anderen prioriteit krijgen kunnen we misschien echte vooruitgang in deze wereld te zien krijgen. Voor dit doel studeren wij, luisteren wij naar voordrachten en mediteren wij. Wat is anders het doel van zulke activiteiten?

Verenigd of verdeeld?

Het is een waarheid als een koe dat technologie deze wereld verenigd heeft en er een werelddorp van gemaakt heeft. Tegelijkertijd zit de menselijke bevolking in een groef, voortgedreven door oude gewoontes, dorpse attitudes en onverschilligheid ten opzichte van de aarde en haar bewoners als geheel. Als gevolg van technologische ontwikkelingen gebeurt alles nu veel sneller en op grotere schaal. De mens heeft bijvoorbeeld altijd al duizenden jaren lang bomen omgehakt, andere wezens gedood, hout verstoekt enzovoort. Tot nu toe was het effect hiervan niet zo groot. Maar deze activiteiten zijn enorm toegenomen door de technologische mogelijkheden en de bevolkingsgroei. Het klimaat en de le-

vens van mens en dier worden daardoor ernstig beïnvloed.

De bevindingen van een wetenschappelijke en industriële onderzoeksorganisatie van het Gemenebest in Australië geven aan dat industriële uitstoot in Noord Amerika en Europa verantwoordelijk is voor de aanhoudende ernstige droogte in de Sahel en de enorme droge gebieden ten zuiden van de Sahara, van Guinee in het westen tot Ethiopië in het oosten. Er lijkt een vermindering te zijn opgetreden in de ernst van de droogte in de negentiger jaren, toen 'schone lucht' wetten geïntroduceerd werden in Noord Amerika en Europa; dit zou het verband hiertussen kunnen aantonen. Vastgesteld is dat aërosol- deeltjes zich over grote afstanden kunnen verplaatsen en de uitbundige levensstijl van de rijke landen vermindert voortdurend de geringe bronnen van verscheidene delen van de ontwikkelingslanden.

Toch is er wat onbewust besef van quid pro quo. Stofstormen, bijvoorbeeld, worden frequenter en heviger naarmate het droogtepeil toeneemt. Men zegt wel dat zulke stormen uit de door droogte geteisterde Sahel zich tot vier kilometer in de lucht verheffen en de Atlantische oceaan oversteken tot in Florida, waar ze enorme hoeveelheden stof deponeren. Zij dragen microben met zich mee over de oceanen, die effect hebben op de oogsten en die de menselijke huid irriteren. Het verbranden

van hout en ander brandbaar spul in de arme landen produceert van tijd tot tijd een heiligheid boven grote gebieden, waar de mens aan gewend is geraakt. Dit is maar één voorbeeld van de onderlinge schade die aangericht wordt door verschillende delen van de wereldbevolking, onopzettelijk, harteloos of zelfs onvermijdelijk: miljoenen armen hebben geen brandstof behalve wat zij kunnen bemachtigen door het verzamelen van hout of houtskool dat zij opstoken om te kunnen overleven.

Internationale organisaties doen zwakke pogingen om in wereldbelang beleidsmaatregelen te coördineren en te integreren die alle mensen gelijkelijk zouden bevoordelen. Internationale organisaties zijn niet vrij van machtige belangen, hetgeen wordt aangetoond door hun benadering van patenten en octrooien, de in- en export van bio-materiaal en soortgelijke vraagstukken met brede vertakkingen. De wereld is verdeeld en over het algemeen functioneert de mensheid volgens vaststaande denkpatronen. Samenwerking is nog lang niet bereikt.

Er is een wereldwijd perspectief nodig om gelijke tred te houden met de veranderde situaties in onze technologische wereld.

Uit: *The Theosophist*, juli 2003
Vertaling: A.M.I.

De werkelijke persoon of zaak bestaat niet alleen
uit hetgeen we zien op een bepaald moment,
maar is opgebouwd uit het totaal van zijn
verschillende en wisselende aanzichten,
vanaf zijn verschijning in de stoffelijke vorm
tot zijn verdwijning van de aarde.

H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer deel I*, [37]

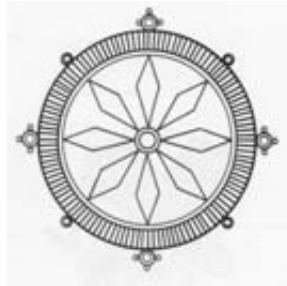
De verticale verbinding van verleden en heden

– Tràn-Thi-Kim-Diêu

Iedere entiteit, of het nu een individu, een groep, een natie of een beschaving is, heeft een verleden en een hoopvolle verwachting voor de toekomst. De Theosofische Vereniging, die een groep individuen is die dezelfde idealen deelt, heeft ook deze natuurlijke en legitieme hoopvolle verwachting. Om een brug te kunnen slaan tussen het verleden en de toekomst moet de ontwikkeling van het verleden naar de toekomst toe constant zijn en moeten er verbindingen zijn.

Mevrouw Tràn-Thi-Kim-Diêu is Voorzitter van de Europese Theosofische Federatie.

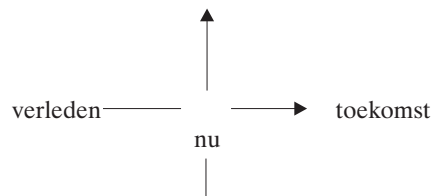
Deze lezing werd gegeven tijdens de viering van het honderdjarig bestaan van de Europese Federatie, Naarden, juli 2003.

De verbinding in de tijd en buiten de tijd

Er is de verbinding in de tijd en de verbinding buiten de tijd. Deze woorden kunnen op het eerste gezicht vreemd lijken, maar toch kan de eerste soort verbinding zonder de tweede niet lang bestaan. Alle mensen hebben beide soorten verbindingen nodig om niet alleen een netwerk van medemensen met elkaar te verbinden die bepaalde zelfde interesses of een gedeeld lot gemeen hebben, maar ook om de inspiratie die kracht, betekenis en schoonheid aan de hele samenleving geeft, leven in te blazen.

Om het eenvoudig uit te drukken: laten we zeggen dat de verbinding in de tijd horizontaal is en de verbinding buiten de tijd verticaal.

De eerste verbinding spreidt zich uit in de ruimte, terwijl de tweede verbinding tijdsprongen maakt. De verticale lijn snijdt

Dit artikel komt ook als top-artikel op de website www.theosofie.nl

door de horizontale lijn heen op een bepaald punt dat we het 'nu' noemen. Beide lijnen vormen een kruis, dat het hele proces van 'de schepping' of liever van 'groei' symboliseert.

Als we dit kruis in een cirkel plaatsen, staat het voor de universele manifestatie, die symbolisch gezien het gevolg is van de adem van Brahma, het gehele zich ontvouwende universum (zie *De Geheime Leer*). De cruciale vraag is nu: hoe kunnen we dit alles betrekken op ons dagelijks leven? Als dit niet gedaan kan worden, dan is *De Geheime Leer* niets anders dan een intellectuele oefening.

De verbinding in de tijd staat ook voor de eclecticische beweging van het denkvermogen dat steeds maar meer op hetzelfde niveau zoekt en stukjes kennis verzamelt. De andere verbinding is de zetetische beweging die plaatsvindt door diepgaand onderzoek, tot op het punt waar een holistisch inzicht in één enkel ogenblik alwetendheid verleent.

Wat is eclecticisch en wat is zetetisch?

Zoals een van de Meesters aangeeft in de Mahatma Brief nr. 11 in antwoord op de heer Hume, die kennelijk klaagde, dat er niet voldoende aandacht was geschonken aan de leden van de Eclectische Theosofische Vereniging van Simla: 'wanneer ieder van de Eclectici op de Heuvel een Zeteticus is geworden, dan zal hij (de Meester) zien wat hij voor hen kan doen.'¹

Eclecticicus zijn betekent: weten wat het beste is in iedere filosofie, leer of onderricht, om het beste bij elkaar te zoeken, zonder dit noodzakelijkerwijs toe te passen. Het in praktijk brengen zou wel eens achterwege kunnen blijven. Het zou in feite voor een eclecticus onmogelijk kunnen zijn om een methode in praktijk te brengen, omdat elke methode noodzakelijkerwijs specifiek is. Aan de andere kant betekent zetetisch zijn dat men een leer uitdiept en deze leer toepast als middel om onderzoek te doen (zetetikas = iemand die grondig onderzoekt). In zekere zin hoeft een zeteticus niet eclecticisch te zijn, omdat elke leer uiteindelijk tot enige praktijk

moet leiden; als dat niet zo zou zijn, dan zou het die naam niet waard zijn. Een zeteticus gaat via de verticale beweging van het denken, terwijl een eclecticus via de horizontale beweging ervan gaat.

De Theosofische Vereniging, zoals ik die begrijp, moet beide aspecten hebben – eclecticisch en zetetisch. Zonder het eerste zou zij uiteindelijk geïsoleerd worden. Zonder het tweede zou zij oppervlakkig blijven en eindigen als een filosofische en filantropische organisatie, zoals vele andere organisaties tegenwoordig, en zou zij als gevolg daarvan haar specifieke rol uit het oog verliezen.

In de meeste gevallen trekt het eclecticische aspect mensen – en ook het eclecticische lid van de TV – aan door de brede kennis die nodig is om alle doctrines te bevestigen. Toch is het het zetetische aspect dat het lid/de onderzoeker naar onvoorstelbare dimensies van kennis zal voeren, dat type kennis dat niet door het intellect verkregen kan worden door alleen een verzameling van feiten of redeneringen. Er moet een verder en subtieler element zijn dat alle niveaus van bestaan bevat en dat daardoor ook het intellect bevat. We noemen dit element *intelligentie*. Het is het verbindende principe, dat ook wel *liefde* genoemd wordt. Dit element kan niet gerealiseerd worden door het te willen hebben of door er over te praten en te redeneren (spraak en intellect), maar alleen door innerlijk de werkelijkheid daarvan te ervaren (bewustzijn en gevoeligheid) en door dit door zijn eigen leven uit te drukken. Dit leven volgens de leer wordt *betrokkenheid* genoemd. *De leer van het hart is bedoeld voor zetetici*.

De zinswijze vanuit het verticale geeft een beter perspectief van het geheel en verwijdt daardoor het denken, door de knopen van vooroordeel en de goed geordende gedachtepatronen te ontrafelen. Deze gedachtepatronen blijken, wanneer zij gedurende lange tijd en generaties lang gekristalliseerd zijn en bovendien wanneer zij misleid zijn door 'bezoldigde priesters', bijgeloof te zijn geworden, geloof in 'verzoening door geestelijken' en fanatisme –

of deze nu theïstisch is of atheïstisch. Ieder denken dat deze routine verlaat, werkt rechtstreeks en positief op het menselijk bewustzijn in en helpt de natuurlijke beweging ervan in de zoektocht naar vrijheid. Deze vrijheid is zowel de essentiële karaktertrek als de uitdrukking van de spirituele ziel op weg naar volledige bevrijding of de ongedeelde werkelijkheid.

Het zetetische denken en handelen verbindt het verleden verticaal met de toekomst en laat daardoor inzicht en verwelkoming van binnenuit komen. Soms brengt het ongevraagde herinneringen naar boven, omdat deze schakel – buiten de tijd – de kracht heeft om de tijd te overstijgen. Het beïnvloedt het innerlijk leven binnen de psyche en het denkvermogen. Verleden en toekomst kunnen dan overbrugd worden in één enkel bewustzijn, dat met zijn enorme energie ‘gedragen’ moet worden.

De horizontale schakel beslaat bij het verbinden d.m.v. een netwerk hetzelfde bestaansniveau, niettegenstaande de wijidte ervan. Terwijl het zich uitbreidt in de breedte kan het niet noemenswaardig in de verticale dimensie springen. Een netwerk van mensen kan niet de dimensie van echte ‘broederschap’ ontdekken, als zij vanaf het begin niet gemikt hebben op dit ideaal – voorlopig een ideaal, maar ook een waarheid, die geworteld is in de bron van alle dingen, genoemd ‘de Waarheid van de Waarheid’ in de Upanishads.² Een verheven ideaal handelt dus altijd als een aantrekkende pool waar de verticale schakel naartoe gebouwd kan worden.

Het is dan ook duidelijk, dat het bouwen van de verticale schakel tussen mensen erom vraagt, dat deze schakel in ieder mens innerlijk, door zijn eigen verwelkoming, gebouwd wordt. Dit zou een waar-schuwing kunnen zijn voor hen die broederschap van anderen verwachten zonder dat zij diep en eerlijk in zichzelf kijken.

Wie naar broederschap verlangt, moet broederschap leven. Op dit gebied moet ieder van ons zijn eigen boontjes doppen en er niet op vertrouwen dat anderen dat voor

ons doen! Dit hele proces vereist een bewuste deelname en dat betekent *betrokkenheid*, om de alchemie van het delen te activeren en te actualiseren en dat begint bij geven en gaat door met geven.

De wortels van een nieuwe beschaving

Iedere grote beschaving is op drie pijlers gebouwd: *ethiek, gnosis en mystiek*.

Ethiek begint gewoon bij betrokken zijn bij de ‘ander-dan-ikzelf’. Het is het heelmakende element dat aan het begin staat van een groep vóórdat deze ook werkelijk een gemeenschap wordt die naar binnen toe vol leven is en naar buiten toe invloed uitoefent. De betrokkenheid richt zich niet alleen op externe omstandigheden, zoals hoe je rijk moet worden en hoe je je comfort moet vermeerderen. Wanneer de betrokkenheid gemotiveerd wordt door echte ethiek, dan zal er samenwerking, een gevoel van loyaliteit, wederzijds vertrouwen, solidariteit enz. op natuurlijke wijze worden bereikt zonder dat autoriteit en wet nodig zijn, want deze eigenschappen zijn de eerste voorwaarde voor het vormen van een langdurige en invloedrijke gemeenschap.

Wie naar broederschap verlangt, moet broederschap leven.

Een groep mensen die eindeloos met elkaar of met een andere gemeenschap ruzie maakt, zal nooit het werkelijke doel van haar bestaan leren kennen. Er is dan geen noodzaak om naar een meer verheven doel te streven. Op dezelfde wijze kan een enkeling die geen zelftransformatie aanvaardt, of dat nu door eigen onwetendheid komt of door weerstand om te veranderen, niet groeien in inzicht en dus geen zelfverwelkoming bereiken.

Ethiek – door H.P. Blavatsky als ‘de ziel van de theosofie’ omschreven – heeft verheven, subtiele, diepe en verreikende betekenissen zelfs op horizontaal niveau. Geleid door ethiek kan iemand nooit een levend wezen kwaad doen; voor hem is zelfs een rots een levend wezen.

Leven met ethiek op een eclectische manier zou passen bij het niveau van ‘oppervlakkige’ broederschap, het zou tot uitdrukking komen in hartelijkheid, sympathie en zelfs vriendelijkheid naar buiten toe. Ongetwijfeld zou het in veel omstandigheden goed doen. Toch vraagt de diepe betekenis van ethiek eigenlijk om een zetetische manier van leven, waarbij men de verwantschap van alle mensen diep van binnen voelt. Hieruit ontspringt spontaan en op de juiste wijze handelen, dat zijn kracht en energie vanuit zijn eigen niveau haalt. De broederschap der mensheid zoals weergegeven en uitgedrukt in het eerste doeleinde van de T.V. vraagt heel duidelijk om een zetetische interpretatie en praktijk.

Het gaat erom diep in het essentiële hart van een leer door te dringen, om ieder oppervlakkig geloof achter zich te laten en van zich af te schudden.

Gnosis – de tweede zuil van de beschaving – heeft betrekking op kennis. Het wordt uitgedrukt in het tweede doeleinde. Hier is het risico om in eclecticisme te vervallen groter. Kennis is inderdaad eindeloos en op een zeker niveau wordt het een belemmering voor evolutie. Men kan een leergierige geest, die zichzelf liever bevredigt met een verzameling informatie, dan leren en delen met anderen, niet genoeg waarschuwen. Dezelfde brief nr. 11 die hierboven genoemd is, zegt:

Mensen zoeken naar kennis totdat ze helemaal uitgeput zijn, maar zelfs zij voelen niet veel haast om hun naasten met hun kennis te helpen, vandaar dat er kilheid ontstaat, een wederzijdse onverschilligheid die hem die weet in strijd met zichzelf en niet in overeenstemming met zijn omgeving maakt. Van ons standpunt uit gezien, is het kwaad veel erger aan de geestelijke dan aan de materiële kant van de mens.³

Wat is het nut van het verwerven van een stuk kennis? Deze vraag wordt niet door

een luie of behoudende geest gesteld. Een intelligent denkvermogen probeert altijd de grenzen van kennis te begrijpen, voordat hij probeert die kennis te verwerven. Enige tientallen jaren later werd een gelijkkluidende waarschuwing gegeven in *Aan de voeten van de Meester*:

Hoe wijs gij ook reeds moogt zijn, op dit Pad hebt ge veel te leren, zovéél dat ook hier onderscheiding betracht moet worden en gij zorgvuldig moet overdenken, wat het leren waard is

Studeer dus, maar bestudeer allereerst dat, wat u het meest van nut zal zijn om anderen te helpen.⁴

De eerste motivatie om kennis te verwerven moet dus de wens zijn om anderen te helpen. Kennis – speculatief of theoretisch en vooral kennis die amusant is – verliest zijn glans voor een onderscheidende geest.

Kennis, gezien van uit het perspectief van de gnosis, is niet bedoeld om opgeslagen te worden om het later voor zelfbevrediging of zelfgenoegzaamheid ten toon te spreiden. Net zoals vergelijkende wetenschappen er niet toe hoeven te leiden dat elke theorie getest moet worden, zo is het bestuderen van vergelijkende godsdiensten niet bedoeld als hard werken om liturgieën en leerstellingen met elkaar te vergelijken, of al de verschillen te weten en uit het hoofd te kennen. Het gaat erom diep in het essentiële hart van een leer door te dringen, om ieder oppervlakkig geloof achter zich te laten en van zich af te schudden. Wanneer godsdiensten op die manier zo van hun ‘bijgeloof en rituelen zijn ontdaan’, zijn ze niet ver van de eeuwige waarheid af. Wanneer zij gereinigd zijn van de inheligheid, lust en mentale luiheid van betaalde geestelijken en blinde volgelingen, dan zijn zij toegangspoorten tot een werkelijk begrijpen van de diepere betekenis van de Natuur en van de mensheid. In essentie zijn godsdiensten fundamenteel niet verschillend, hoewel het wat de details betreft moeilijker is hen op geschikte wijze samen te voegen.

Als het tweede doeleinde bedoeld is om het wezen van de gnosis voor een nieuwe beschaving voor te bereiden, moeten alle

studies en kennis het mentale niveau zodanig voorbereiden dat, zoals zo duidelijk werd gezegd:

*het hoogtepunt van intellectuele vooruitgang moet worden vastgehouden en geleid worden naar spiritualiteit.*⁶

De derde zuil van de beschaving: **mystiek**, zal tot stand komen met het derde doeleinde. Aangezien mystici al het eclecticisme overstijgen, is hun weg geheel zetetisch. Onmiddellijk kennen is heel belangrijk voor wat betreft de betekenis en inwerking er van. Men kan niet verwachten dat men de krachten die latent in de mens aanwezig zijn kan realiseren alleen maar door het te wensen of door de implicaties van het derde doeleinde tot op zekere hoogte te begrijpen, terwijl men al maar doorgaat hetzelfde leven te leiden, met onveranderde fysieke, psychologische en intellectuele gewoonten.

Het derde doeleinde is een krachtige, hoewel niet gehoorde oproep, als gevolg van de oppervlakkigheid van leven. Zelfs als die oproep wel wordt gehoord, wordt deze niet op de juiste manier begrepen vanwege de conditionering van het denken door de levensstijl die men tot dan toe gevolgd heeft. Zo wordt die oproep vaak verkeerd begrepen als een belofte of beloning in de vorm van occulte kennis, of wat nog erger is, als een mogelijkheid om occulte kunsten te beoefenen. In verband hiermee is er een heel duidelijke en strenge passage in *De brief van de Maha Chohan*:

*Het is beter dat de TV samen met de twee ongelukkige stichters zou tenonder gaan, dan dat we zouden toestaan, dat de Vereniging niet meer zou worden dan een academie voor magie, een instituut voor occultisme.*⁷

Het derde doeleinde is er niet zo maar bij gezet door een gril van het lot! Het laat duidelijker dan ooit, maar wel heel discreet, de weg zien, dat er een derde leerniveau is, nadat men op het eerste niveau geleerd heeft broederschap in praktijk te brengen en op het tweede niveau geleerd heeft het intellect tot op zekere hoogte te overstijgen. M.a.w. de kunst van het in verbinding staan, wat betekent dat je weet dat je zelf niet anders bent dan andere mede-

mensen, is enigszins in voldoende mate geleerd en tegelijkertijd is het in toom houden van het intellect met het onderscheidingsvermogen in praktijk gebracht. Het derde leerstadium heeft een geofend intellect nodig, dat nu bereid is om door direct waarnemen te leren. Het is bekend dat de leerlingen – of aangenomen discipelen – geofend worden om achter het verschijnsel te kijken, nadat zij al de verkeerde methoden die zij in een eerder stadium verworven hadden, afgeleerd hebben. Leerlingschap is de eerste stap op de omhoog cirkelende trap naar adeptschap.

Betrokkenheid is geen kwestie van moed. Het is een kwestie van inzicht. Hoe dieper het inzicht dat men kan bereiken, des te overtuigender en langduriger de betrokkenheid.

Het actieplan van de Theosofische Vereniging werd in grote lijnen geschetst door de drie doeleinden, zodat er ruimte kan zijn voor individuele *vrijheid* en het gebruik maken van *intelligentie*. Onze rol om de Theosofische Vereniging tot de 'hoeksteen' van de toekomstige godsdiensten van de mensheid te maken is het werken met de richtlijnen die in de drie doeleinden worden uitgedrukt, terwijl wij het evenwicht van zowel het eclectische als het zetetische karakter voor ogen moeten houden. Dit betekent ook meedoen in het opbouwen van een nieuwe beschaving met de drie essentiële grondslagen van ethiek, gnosis en mystiek.

Het overbruggen van verleden en toekomst

De voorwaarde om er zelf bij betrokken te zijn is de uitdaging voor allen. Betrokkenheid is geen kwestie van moed. Het is een kwestie van inzicht. Hoe dieper het inzicht dat men kan bereiken, des te overtuigender en langduriger de betrokkenheid. Heel vaak voelen leden een weerstand om zich te binden, zelfs voor kleine taken of het re-

gelmatig bijwonen van diverse bijeenkomsten. De argumenten die daarvoor worden gebruikt wijzen op het feit dat er verwarring bestaat over het idee vrijheid.

Vrijheid wordt opgevat als het recht en de bevoegdheid om wat dan ook te doen, wanneer en waar men dat wenst. Het houdt in dat men het recht heeft om 'neen' te zeggen en om op elk willekeurig moment te kunnen stoppen. Dit is zo iets als reizen in een bootje, dat niet erg ver de zee op kan gaan en stoppen in elke aantrekkelijke haven. Of iemand wil alleen maar baden in het zonlicht van spiritualiteit – zodat hij zich op een bepaalde tijd kan verbeelden dat hij de zon is. Deze mens is zelfs niet eens een eclecticus. Reizen, in geestelijke zin, is als buitengaats reizen en een veilige zeilboot gebruiken, goed van evenwicht en stabiel door een sterke kiel. Betrokkenheid leidt te zijner tijd tot de ontdekking en ontwikkeling van de zetetische manier van het benaderen van de leer en brengt als gevolg daarvan meer betrokkenheid in het dagelijks leven – heel iemands leven lang.

Het verdiepen van betrokkenheid leidt ook tot het herzien van iemands eigen begrip van de dingen o.a. het begrip van vrijheid. Vrijheid sluit bewustzijn van het 'nu' in en meer zorg voor anderen. Dit kan gestaag groeien en iemand doen beseffen, dat wanneer het verantwoordelijkheidsgevoel groeit, vrijheid iets volledig anders is. Niet langer zal dan het 'ik' denken 'ik wil'; het wordt vervangen door 'wat is juist, wat helpt anderen?' Dan is er niet langer de vrijheid die er eerst was, die alleen maar toegeven was aan wat men zelf wilde. Vrijheid is nu de volledige en bewuste aanvaarding van de noodzaak om samen te werken met het prachtige plan dat geschetst is door Hen die ons vóór zijn op de weg van evolutie. Het is de vrijheid van het zich bewust door een groot doel laten binden, met een helder inzicht en een intelligent geloof, maar geen blind geloof of angst. De beslissing om zich voorgoed aan te sluiten en onvoorwaardelijk mee te werken aan het Grote Plan is hetzelfde als zich aansluiten bij de Gemeenschap van Yogi's van de

Cirkel van de Tijd of zich volledig bewust voor *altijd* te binden aan het Grote Werk.

De verticale schakel is de eeuwige schakel

Leven in overeenstemming met wat men van de leringen begrijpt – tezamen met een volhardend onderzoekend denkvermogen – brengt een plotselinge bewustwording tot stand die duidelijk maakt, dat tijd niet echt bestaat. De mens heeft het sterke gevoel, dat hij *altijd al bestaan heeft en altijd zal blijven bestaan*. Dit gevoel is noch een intellectuele paradox, noch een tijdelijke vervoering van het ego, maar een vreemd gewaar zijn, bijna tastbaar, van een 'wereld', een 'niveau' – de terminologie is hier niet zo belangrijk – een 'niveau van bewustzijn' waar *bewustzijn* met rust wordt *gelaten*, in de staat van zijn.

**Vrijheid is de volledige en bewuste
aanvaarding van de noodzaak om
samen te werken met het prachtige
plan dat geschetst is
door Hen die ons vóór zijn
op de weg van evolutie.**

De individuele ziel die zich op weg van de ene cyclus naar de andere binnen de grote tijdcyclus voldoende ontwikkeld heeft, heeft zich geëngageerd met het Werk, om met de evolutiestroom mee te stromen en die met zorg en liefde te helpen. Dit is de vrijheid van het zich geven, de vrijheid van zelfopoffering. Wanneer de zetetische benadering zijn hoogste punt nadert – of diepste niveau, is het de weg van de mystici geworden, die het denken overwonnen en overstegen hebben. Het denken dat op die manier getransfigureerd is, wordt verenigd met het hogere principe, *intelligentie*.

Die *liefde* – zonder welke alle andere kwalificaties nooit voldoende zullen zijn,⁸ is intelligentie in actie. En intelligentie, vrijheid en liefde zijn slechts drie van de vele 'krachten die in de mens latent aanwezig zijn.'

Op dit niveau kan de uitspraak van J.Krishnamurti: 'leven is liefhebben en sterven', gelijkgesteld worden aan 'leven is leven in het Eeuwige.' Omdat liefhebben en sterven het zelfde zijn: in beide handelingen is het ego niet aanwezig. Daarom is er totale vrijheid en volledige intelligentie.

De horizontale schakel zal door het onverbiddelijke getij van de tijd uit het stadium van manifestatie weggevaagd worden. De verticale schakel die gemaakt is van deze niet-ego zijnde substantie, de lege ruimte van het ego, die intelligentie, vrijheid en liefde is, zal de toekomst van de beweging en van de mensheid als geheel veilig stellen, door de weg voor te bereiden zodat het bewustzijn vrijelijk kan groeien en stromen.

Binnen het bewustzijn groeit het Universum. Binnen het bewustzijn groeien mensen. De twee innerlijke groeiprocessen bevorderen elkaar wederzijds en bloeien in een ontmoeting die men kent als het realiseren van Waarheid. Deze vindt plaats binnen de grote cirkel van de Tijd, die eigen is aan de manifestatie en toch buiten de tijd is: er is geen verleden, geen toekomst. Er is slechts eeuwig leven in het NU.

Laat ieder lid een zeteticus zijn!

Noten:

The Mahatma Letters to A.P. Sinnett, compiled by Trevor Barker, TPH, Adyar 1972, no. 11, p. 64 / De Mahatma brieven aan A.P.Sinnett, T.Barker, TUP, Den Haag, p.67

The Upanishads (Selections) translated by Swami Prabhavananda and Frederick Manchester, Sri Ramakrishna Math, Mylapore; Brihadaranyaka Upanishad, p. 141

Mahatma Letters, No. 11./ De Mahatma Brieven aan A.P.Sinnett.

At the Feet of the Master, TPH, Adyar./ Aan de voeten van de Meester, TVN, A'dam.

The Mahachohan's Letter, TPH, Adyar.

Letters from the Masters of the Wisdom, First Series, TPH, Adyar, 1988, Letter No. 59 from KH to Annie Besant, p. 123.

Mahachohan's Letter.

At the Feet of the Master/ Aan de voeten van de Meester.

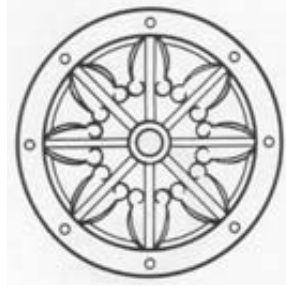
Uit: The Theosophist, oktober 2003
Vertaling: EKB

Niets op aarde is blijvend hetzelfde,
want niets is zonder verandering -
of blijft gelijk - gedurende het kleinste deel van
een seconde, en het gevoel dat we hebben van de
werkelijkheid als we het hebben over het heden,
komt slechts voort
uit die korte flits of opvolging van flitsen
van dingen die onze zintuigen ons geven...

H.P.Blavatsky in De Geheime Leer deel 1, [37]

Vragen en antwoorden

Dit artikel is het tweede deel van een zitting van de Internationale Conventie van de TS, Adyar, 2002, met mevrouw Radha Burnier, dr. John Algeo en mevrouw Mary Anderson.

Vraag 1: Als er sprake is van cultureel vandalisme, bijvoorbeeld gedwongen religieuze bekeringen, hoe kunnen wij dan mensen op een theosofische manier tegen zulke aanvallen verdedigen?

MA. Door er op een vreedzame manier tegenin te gaan. In een gesprek kunnen wij erop wijzen dat alle religies hun positieve aspecten kennen en uiteindelijk van dezelfde bron afkomstig zijn. Afgezien van wat we in de persoonlijke omgang doen, kunnen we helpen door ingezonden brieven aan kranten en ook door onze gedachten. Ik vind dat we niet op een agressieve manier over die mensen moeten denken, en geen vijandige gevoelens moeten koesteren jegens hen die vandalisme begaan of met geweld bekeringen willen afdwingen.

RB. Ik vraag me af waarom we van tijd tot tijd bepaalde kretes hanteren. Na de verschrikkelijke aanval op het WTC – die men een daad van terrorisme noemde – sprak iedereen ter wereld over het terrorisme, alsof alleen dit type geweld laakbaar is. Ook al zijn er vele vormen van geweld in de wereld, toch wil het denkvermogen zich op slechts één ervan richten. Precies zo werd bekering het gespreksonderwerp in India. Een bekend commentator heeft in een krantenartikel de aandacht gevestigd op de vernederingen waaraan bepaalde bevolkingsgroepen in India, vooral arme mensen, onderworpen worden. Als

zij trachten hun waardigheid terug te krijgen door een andere godsdienst aan te nemen, in de hoop voordelen te verkrijgen die hen ontgaan zijn, dan zijn er altijd wel mensen op uit om hen te exploiteren. Als wij een maatschappij hadden met meer gelijkheid, dan zouden dergelijke mensen misschien niet overgaan tot bekering.

Er zijn vele soorten aanslagen – bijvoorbeeld die van de televisie en andere massamedia waar miljoenen mensen aan denken. Zij worden voortdurend belaagd door vulgair gedrag, geweld op het scherm en advertenties die een beroep doen op hun hebzucht. Waarom bekommeren wij ons daar niet om, maar alleen maar om een paar mensen die zich bekeren? Zij zouden vrij moeten zijn om zich al of niet te bekeren. Alleen als er geweld gebruikt wordt dan moet er een of andere vorm van actie ondernomen worden. Zelfs dat raakt de gemiddelde man op straat niet op een wijze zoals de aanslagen van de media dat doen. Laten wij onze blik verruimen en eens kijken hoe geweld het denkvermogen beïnvloedt, hoe het geconditioneerd raakt, hoe we alles gaan nadoen en laten we niet al deze problemen gaan terugbrengen tot één probleempje. Misschien vinden we een oplossing voor dat kleine probleempje, maar daarmee is het grote probleem nog niet de wereld uit.

JA. Ofschoon deze zaak onlangs in de kranten geweest is, is zij in feite niet nieuw. Iets meer dan 120 jaar geleden, toen mevrouw Blavatsky en kolonel Olcott naar India kwamen, bestond er een soortgelijke situatie en zij besloten er op hun eigen manier tegen in te gaan. Hun manier bestond er voornamelijk uit te benadrukken wat een oeroude en gedistingeerde en bijzonder inzichtelijke religieuze en filosofische traditie India zelf heeft, zodat, als mensen overtuigd zijn van de waarde van hun eigen manier van leven en hun eigen religieuze traditie, zij geen behoefte hebben om zich te bekeren tot een andere religieuze traditie. Als ze dat willen, dan is dat hun keuze. Maar het belangrijkste is dat men zich bewust is van de waarde van iedere religieuze en filosofische en culturele traditie ter we-

reld, omdat ze allemaal hun eigen waarde hebben. Er bestaan in India religieuze en filosofische tradities van hoge ouderdom en groot inzicht en waarde – niet alleen voor India, maar voor de hele wereld. Dit feit te erkennen is een manier om positief te reageren op zo'n soort uitdaging.

RB. Statistisch zijn mensen die zich bekeren over het algemeen arm. Waarom toch? Heel vroeger waren er Brahmanen die zich bekeerden tot het Christendom omdat er een aantal geniale Jezuïeten waren die een filosofie konden verkondigen die deze Brahmanen aansprak. Maar aangezien tegenwoordig de meeste mensen die zich bekeren tot het Boeddhisme, het Christendom of de Islam arm zijn, zouden wij het armoedeprobleem moeten aanpakken, daar echt aandacht aan moeten besteden. Als er in dit land geen armoede bestond, zouden er misschien nauwelijks bekeringen plaatsvinden. Wat doen wij daaraan?

Vraag 2: Zouden de leringen van Krishnamurti deel moeten uitmaken van loge- en groepsstudie binnen de TS? Zo ja, in hoeverre en voor hoeveel procent vergelijken met andere studies?

MA. Binnen het brede kader van de theosofie staat het de loges vrij te bestuderen wat zij willen. Als veel leden in een loge belangstelling hebben voor de leringen van Krishnamurti kunnen zij die bespreken en beslissen in hoeverre zij die willen bestuderen. Maar afgezien daarvan zijn er veel onderwerpen binnen de leringen die wij hebben zowel als in de geschriften van Krishnamurti die met succes naar voren gebracht kunnen worden in discussies over veel andere onderwerpen. Ik denk niet dat men dit precies kan formuleren en kan zeggen welk percentage van de studie gewijd zou moeten zijn aan Krishnamurti. Zelfs zonder Krishnamurti te noemen kan veel van wat Krishnamurti gezegd heeft als discussiemateriaal dienen.

JA. Ik ben het eens met wat Mary gezegd heeft. Natuurlijk mogen individuele mensen bestuderen wat zij zelf willen. Dat is het recht van alle leden en dat is een bij-

zonder belangrijk kenmerk van de TS. Wij moeten dit steeds verdedigen en het recht van het individu handhaven om te geloven en te overdenken wat hij of zij maar wil, binnen de beperkingen van de drie doelstellingen van de Vereniging en hun toepassing in de praktijk. Wat belangrijk is zijn theosofische ideeën, en niet de mensen die dat gezegd hebben. Mevrouw Blavatsky gaf duidelijk te kennen dat niemand haar woorden hoefde te accepteren alleen omdat zij iets gezegd had. Zij zei wat zij geloofde, wat haar onderwezen was, wat zij geleerd had. En zij zei veel wonderbaarlijke dingen. Maar het zou vervelend zijn als een theosofische loge zou besluiten alleen het werk van mevrouw Blavatsky te bestuderen en niets anders. Het zou vervelend zijn als een theosofische loge zou besluiten alleen het werk van Annie Besant te bestuderen en niets anders, ofschoon Annie Besant een vrouw was van grote wijsheid en grote moed: zij was een groot voorbeeld voor ons. Het zou vervelend zijn als een theosofische loge zou besluiten alleen de Joodse Kabbala te bestuderen en niets anders. Het zou vervelend zijn als een theosofische loge zou besluiten om alleen maar de *Bhagavad Gita* te bestuderen en niets anders, ook al is de *Bhagavad Gita* een belangrijke spirituele gids, niet alleen voor India, maar voor de hele wereld.

Wij zouden ons niet moeten beperken tot een enkele benadering van de waarheid, want de waarheid is een kostbaar goed met een veelheid aan aspecten, en wij kunnen alleen zien wat de waarheid is door haar op zoveel mogelijk manieren te benaderen. Zoals Sri Krshna zei in de *Gita*, langs welke weg mensen mij ook benaderen, zo zal ik hen aanvaarden, want alle wegen leiden tot mij. In zoverre dat als we monopolisten worden, of dat exclusivisme nu het exclusivisme is van mevrouw Blavatsky of van Annie Besant of van Krishnamurti of van de Kabbala of de *Gita* of wat dan ook – in zoverre heeft de TS gefaald in haar roeping. De roeping van de TS is de waarheid te erkennen, waar deze ook vandaan komt, door wie ze ook wordt uitgesproken en zich niet te richten op een of

ander specifiek soort waarheid in termen van haar culturele of bijzondere oorsprong.

Er is een theosofische traditie van het benaderen van de waarheid, een traditie die geïllustreerd wordt in de geschriften van de grote theosofen: mevrouw Blavatsky, kolonel Olcott, Annie Besant en anderen. Iedere studie waarmee de theosofische loges zich bezighouden zou aangegaan moeten worden binnen die traditie. Wij zijn niet alleen een organisatie die een forum aan anderen biedt. Wij hebben onze eigen identiteit, onze eigen missie en wij moeten trouw blijven aan onze traditie bij alles wat we doen.

RB. Ik zou om te beginnen de bewering van Mary Anderson willen aanvullen, dat de loges vrij zijn om te bestuderen wat ze willen. Zij zijn niet onvoorwaardelijk vrij; zij zijn vrij binnen bepaalde beperkingen. De individuele leden zijn niet onderworpen aan voorwaarden: zij kunnen dwaze dingen bestuderen als dat ze aantrekt. Maar loges mogen geen materiaal bestuderen *dat de principes van de theosofie geweld aandoet*, zoals racistische geschriften. Ik heb onlangs een stukje in *The Theosophist* geschreven over een racistisch boek dat in Italië is uitgegeven door een journaliste, waarvan direct na publicatie meer dan een miljoen exemplaren verkocht werden. Om nog een voorbeeld te geven: er is misschien literatuur die de uitbuiting van dieren voorstaat. Loges zouden al dat soort dingen niet moeten bestuderen, omdat dat ingaat tegen de eenheid van alle leven, het theosofisch basisprincipe van universaliteit.

Zelfs als we maar weinig over theosofie weten, dan weten we wat de Meester gezegd heeft over verlichting. Hij legde uit dat hun geheimen geheim zijn gebleven, niet omdat zij niet bereid zijn die geheimen te onthullen, maar omdat maar weinig mensen in staat zijn ze te begrijpen. Een Einstein kan zijn kennis niet overbrengen aan een schoolkind: dat moet wachten tot hij veel verder ontwikkeld is. Het is een van de fundamenteën van de TS om persoonlijke verering niet aan te moedigen, noch blind geloof of afhankelijkheid van

een ander – deze dingen hangen allemaal met elkaar samen.

Ik ben het helemaal eens met John dat een loge niet uitsluitend gericht kan zijn op het werk van Krishnamurti, Blavatsky of de *Bhagavad Gita* of wat dan ook. Als er boeken bestaan die afhankelijkheid voorschrijven, persoonsverering, blind geloof, die het denkbeeld propageren dat de waarheid slechts van één leraar of bron komt, dan zijn die niet geschikt voor bestudering binnen theosofische loges. Krishnamurti zelf was tegen afhankelijkheid. Hij zei: laat u niet door mij hypnotiseren; denk hier zelf over na. Hij concentreerde zich grotendeels op zelfkennis, hetgeen grote implicaties heeft. Dat deden ook HPB en ander belangrijke theosofen. Krishnaji was zich er wel van bewust dat het noodzakelijk is een breed veld te bestrijken en dat men zijn eigen intelligentie moet gebruiken om de waarheid te ontdekken. Eens, lang geleden, kwam een TS-lid bij Krishnaji en vroeg hem: ‘Denkt u niet dat een studie van de theosofie mensen helpt u beter te begrijpen?’ Krishnaji zei, ‘Ja, maar wilt u altijd in de laagste klas blijven?’ Krishnamurti had grote waardering voor mensen die andere dingen bestudeerden en hij besprak gewoonlijk interessante punten met hen. Er zijn videoprogramma’s van zijn discussies met Walpola Rahula, een zeer geleerde boeddhistische monnik; met een jezuïtenpriester; met wetenschappers enzovoorts. Het denkvermogen moet breedte hebben en ook diepte om tot waarheid te kunnen komen. Dus als wij ons alleen maar op Krishnamurti concentreren, komen we niet ver in de richting van Krishnamurti. Een verbreden en verdiepen van het hart, van het begrijpen en van de intelligentie moet plaatsvinden door studie en op vele andere manieren, zelfs door wat te tuinieren.

JA. Eén van Radha’s opmerkingen herinnerde mij aan iets dat relevant is voor dit punt. Er was eens een Amerikaanse theosoof, genaamd Frank Baum, die een kinderboek geschreven heeft, *The Wonderful Wizard of Oz*, dat velen van u zullen kennen. In dat boek komt een man voor die

zogenaamd de tovenaar van Oz is en die alles kan. Dus gaat de heldin, Dorothy, die is weggeblazen van haar huis door een tornado naar het vreemde land Oz, hem opzoeken om erachter te komen hoe ze weer thuis kan komen. Ze brengt haar drie metgezellen mee, die ze in Oz heeft leren kennen. Ieder van hen ontbreekt het aan iets, namelijk aan kennis, gevoel en moed om te handelen. Ieder van hen vraagt de tovenaar om hen te geven wat zij het meest verlangen. Tenslotte doet de tovenaar dat, maar wat hij hun geeft zijn alleen maar symbolen en niet de werkelijkheid. De man die het aan intelligentie ontbreekt, geeft hij een diploma, de man die geen hart heeft geeft hij een speldenkussentje in de vorm van een hartje. De man die het aan dapperheid ontbreekt geeft hij een flesje met vloeistof waaruit hij af en toe een slokje moet nemen. Wanneer Dorothy en haar metgezellen vertrekken, blijft de tovenaar alleen achter, in gedachten verzonken. Hij heeft laten zien dat hij helemaal geen echte tovenaar is, maar slechts een bedrieger, een oplichter, die geen wonderen kan verrichten. Hij is in feite alleen maar een ballonvaarder die per ongeluk in het wonderbaarlijke land van Oz terechtkwam. Hij zegt bij zichzelf: ‘Hoe kan ik het helpen dat ik een bedrieger ben als al die mensen me dwingen dingen te doen waarvan iedereen weet dat het niet kan?’ Dat wil zeggen, mensen willen dat de tovenaar dingen voor ze doet die zij alleen voor zichzelf kunnen doen. Tovenars, goeroes of leraren zijn bedriegers als wij van ze verwachten dat ze voor ons doen wat wij alleen zelf kunnen doen. Dus wij moeten ons niet richten op de persoon van de leraar, maar op wat wij zelf kunnen leren van de leringen. Alle grote leraren vertellen ons dat. Robert Ellwood, een van onze Amerikaanse leden die zelf een goede leraar is, heeft eens gezegd dat het doel van elke leraar is de leerling onafhankelijk te maken van de leraar. Dus wij moeten ons richten op de boodschap van de leraar en niet op de specifieke persoonlijkheid en karaktereigenschappen van de bron van die boodschap.

Vraag 3: Wat is de echte betekenis van ahimsa?

RB. De letterlijke betekenis van *himsa* is kwetsuur, verwonding, geweld. Ahimsa is het zich onthouden van het veroorzaken van letsel. Er zijn ook geïmpliceerde betekenissen. In hoeverre is het mogelijk om zich in deze fysieke wereld te onthouden van het toebrengen van letsel? Hoe en waarom kwetsen wij? Niet noodzakelijk door verwondingen toe te brengen met fysieke instrumenten. De *Yoga-Sutras* en andere boeken maken ons duidelijk dat ahimsa ook betekent het vermijden van indirect letsel. Als wij shampoo kopen of enig ander product dat getest is op de ogen van arme kleine dieren, veroorzaken wij letsel (*himsa*). Als wij onverschillig toekijken wanneer anderen leed toebrengen is dat ook *himsa* en niet ahimsa. Dus wordt er een grote verantwoordelijkheid aangeduid met het woord 'ahimsa'. Bovendien wordt leed niet alleen op het fysieke vlak toegebracht. Wanneer wij roddelen, kwetsen wij; wanneer wij slechte dingen denken van een ander is dat kwetsend. Dus we moeten ervoor waken anderen letsel toe te brengen. Ahimsa kan ook een positieve toestand zijn die we moeten ontdekken – een stroom vrede en goedheid van binnen uit, waardoor het totaal van wreedheid en onverschilligheid in de wereld verminderd wordt. De ruimere betekenis van ahimsa is positief liefhebbend te zijn, vredevol, en harmonieus.

JA. Het vraagstuk van ahimsa is een heel moeilijk probleem, want als wij de letterlijke betekenis bezien, betekent het: geen schade berokkenen, niet kwetsen. Maar in feite leeft alles in het universum. Dat is de fundamentele theosofische grondgedachte en als gevolg daarvan is het onmogelijk dat een wezen leeft zonder dat dit ten koste gaat van andere levende wezens. Zo zit de wereld nu eenmaal in elkaar. Dus is een leven in volledige ahimsa eenvoudig onmogelijk. Betekent dat dus dat we alles kunnen doen wat we willen zonder ons te bekommeren om de gevolgen daarvan? Natuurlijk niet. We moeten het eerste ver-eiste voor het Pad in *Aan des Meesters Voe-*

ten voor ogen houden: onderscheidingsvermogen. Wij moeten zorgvuldig de effecten van ons handelen overdenken en datgene doen wat de minst slechte gevolgen heeft. Dit nu is de les van Arjuna in de *Gita*, waar hij geconfronteerd wordt met een probleem. Wat hij daarmee ook gaat doen, het zal verkeerd zijn. Dus hij moet er achter zien te komen wat het beste is, het minst kwalijke in de situatie waarin hij zich bevindt. Maar er zijn ook twee andere implicaties van het feit dat wij als levende wezens van andere levende organismen leven. Eén daarvan is dat wij het mogelijk moeten maken dat mensen leren wat de gevolgen van hun handelingen zijn, zodat zij zelf onderscheidingsvermogen kunnen hanteren bij wat ze doen. Het andere is dat wij een zekere mate van tolerantie moeten betrachten inzake verschillen van inzicht over wat het minst kwalijk is om te doen.

In sommige zaken, zoals die welke Radha noemde, is dat geen punt. Het is zinloos om cosmetica te gebruiken die ontwikkeld is door het martelen van dieren. Dat is duidelijk een absolute zonde. Maar er zijn vele andere punten waarover verschillen van mening bestaan, zoals eten. Wat eten wij? Het eten van vlees veroorzaakt overduidelijk dierenleed, dus velen van ons vinden dat dit verkeerd is. Maar waar trekken wij de grens waar het eten betreft? Er is een groot scala van dingen die men kan eten en in alle gevallen eet men leven. Dus, waar leggen wij de grens? Velen van ons die hierover nagedacht hebben, hebben de grens op een andere plaats getrokken. Vanwege die verschillen moeten wij tolerantie ontwikkelen voor variaties in zulke morele oordelen. Ahimsa is enorm belangrijk, maar ook enorm ingewikkeld.

RB. Misschien moeten wij uiteindelijk leren niet van andere levensvormen te leven. Dan zou het hele evenwicht in het universum misschien veranderen. In een oud boek genaamd *The Dream of Ravana*, een symbolische roman die naar men zegt geschreven is door de Meester KH en die voor het eerst werd uitgegeven in *The Dublin Magazine*, is sprake van *vata-bhaksha's*,

mensen die leven van lucht; die ons soort eten niet hoefden te eten. De informatie verstrekt door Samdhong Rinpoche is dat er mensen zijn in Tibet – als de communisten hen tenminste in leven gelaten hebben – die hoog de bergen in trekken om te mediteren. Terwijl zij daar enkele maanden of weken doorbrengen, op rotsplateaus, hebben zij niet te lijden van wind of koude, noch van honger of dorst. Wij kennen ook

verhalen van yogi's die zich afzonderen in grotten en na lange tijd zonder eten terugkeren. Dit zijn geheimen die wij niet kennen. Misschien moeten wij allen eens die geheimen ontdekken en niet langer afhankelijk blijven van andere levensvormen.

Uit: *The Theosophist*, mei 2003
Vertaling: A.M.I.

Meer gegevens over H.P. Blavatsky's eerste verblijf in India werden onthuld in een brief aan vorst Dondoekov, waarin ze spreekt over haar leraar:

'In Engeland heb ik hem slechts twee keer gezien en bij ons laatste gesprek zei hij tegen mij: 'Je bestemming ligt in India, maar later, over achtentwintig of dertig jaar. Ga er [nu] heen om het land te zien.' Ik kwam er - waarom, ik weet het niet! Het was alsof ik droomde. Ik bleef er bijna twee jaar, reisde er rond en elke maand ontving ik geld - ik heb geen idee van wie, en ik volgde nauwgezet de reisroute die mij werd opgegeven. Ik ontving brieven van deze hindoe, maar gedurende die twee jaar heb ik hem geen enkele keer gezien. 37.'

Cranston, p.51

Goddelijkheid; de occulte structuur van cosmos en mens

– Geoffrey Farthing

Inleiding

Maar gij, Occultisten, Kabbalisten en Theosofen, gij weet heel goed dat een Woord, zo oud als de wereld, hoewel nieuw voor U, geklonken heeft bij het begin van deze cyclus, waarvan de potentie, onopgemerkt door anderen, verborgen ligt in de som der cijfers van de jaren 1889; gij weet heel goed dat er zojuist een toon is aangeslagen die nooit eerder gehoord is door de mensheid van dit tijdperk; en dat er een Nieuw Denkbeeld onthuld wordt, gerijpt door de krachten der evolutie. Dit Denkbeeld verschilt van alles wat er in de negentiende eeuw naar voren is gebracht; het is echter identiek met de gedachte die de overheersende toon en de grondtoon vormde van iedere eeuw, in het bijzonder van de afgelopen eeuw – absolute vrijheid van denken voor de mensheid. (C.W.XI, 133)

Deel I (van 6) uit:
De geweldige positieve
ontwikkelingsmogelijkhe-
den van Theosofie
Blavatsky-lezing gehouden
in Winchester op 29 juli
2001 tijdens de Zomer-
school van de Engelse af-
deling van de Theosophical
Society.

Theosofie is in haar volledigheid allesomvattende kennis van de natuur en van de wijze waarop de Natuur werkzaam is, waarbij de mens een fundamentele rol speelt. Het mensenrijk is een kritische fase in het immense evolutionaire programma wanneer de ‘Mens’, de denker, geboren wordt. De kennis van Theosofie wordt verkregen door generaties getrainde zoekers en onderzoekers, Ingewijden in de Esoterische Mysteriën. Zij maakt er aanspraak op een uitdrukking te zijn van de Waarheid, van de feiten van het bestaan. Daarom berust zij niet op gissingen of geloof.

De Natuur wordt zelf gezien als een samenstel van alles wat in haar aanwezig is in een reeks van hiërarchieën van levende wezens, van de allerlaagste tot de allerhoogste, van de elementen waaruit de materie van onze objectieve wereld bestaat, omhoog langs de evolutionaire ladder door de rijken van de Natuur heen tot aan de mens en nog verder, tot in de rijken van het boven-menselijke. Theosofie stelt dat er rangen van bovenmenselijke wezens bestaan die met het totaal van door hen ver-

zamelde wijsheid en kennis, de 'scheppers' en 'bestuurders' van ons planetaire systeem omvatten.

Theosofie vertelt ons dat er in het hart van al het bestaande een gemeenschappelijke Essentie aanwezig is. Deze essentie manifesteert zich als 'Leven'. Alles is ermee begiftigd; er bestaat geen dode materie. Evenzo heeft alles zijn eigen mate van gevoeligheid, al is het niet meer dan een vermogen om op iets te reageren, of om alleen maar te 'voelen', d.w.z. te reageren op prikkels van buitenaf, en zelfs geheugen. In haar meer ontwikkelde vormen wordt gevoeligheid bewustzijn. Deze gevoeligheid manifesteert zich vanaf de laagste elementaire of minerale vormen, door de complexere plantaardige en dierlijke vormen, tot volledig bewustzijn in de mens. Daarna gaat zij door alle gradaties tot bewustzijnsniveaus van een grootsheid waarvan wij op ons niveau van evolutie nauwelijks kunnen dromen.

Vanwege de vermogens die zij ontwikkeld hebben en vanwege de gezuiverde spirituele aard van deze bewoners van de hoogste niveaus van het bestaan, kunnen we hen als goden beschouwen. Aangezien zij ze in zichzelf ontwikkeld hebben kunnen zij de impulsen die het meest veredelen en die van mededogen vervuld zijn nalaten aan de mens die ze tot uitdrukking kan brengen. Deze nemen toe naarmate men de ladder van de evolutie verder bestijgt.

Men kan zich de ontwikkelingsmogelijkheden die Theosofie biedt voorstellen in termen van de manieren waarop zij het gedrag beïnvloeden. Dit is in het bijzonder het geval bij de mens en de hele menselijke situatie. We kunnen gemakkelijk twaalf aspecten van deze ontwikkelingsmogelijkheden benoemen:

1. Het begrip Godheid in de Cosmos en in de Mens
2. De Occulte Samenstelling van de Mens en de Niveaus van het Bestaan.

3. Goddelijke Wetmatigheid, die het allesomvattende cosmische proces regelt.
4. Evolutie, altoos ontstaand Leven, de majesteitelijke gang naar volmaaktheid.
5. Het begrip Reïncarnatie, in relatie tot de Cycli van Worden.
6. Religie: alle systemen om de Mens te begeleiden op zijn spirituele reis.
7. Toestanden na de dood, Spiritualisme en het Paranormale
8. Ecologie, een meevoelende relatie met de Natuur
9. De Ordening van de samenleving: vrijheid binnen een stelsel van wijze wetten.
10. Opvoeding: het bijbrengen van gezonde waarden en de juiste ontwikkeling van het individu.
11. Wetenschap: pogingen van de mens om te doorgronden hoe de Natuur werkzaam is.
12. Kunst, Gezondheid, Psychologie en Parapsychologie.

Theosofie vertelt ons dat er in het hart van al het bestaande een gemeenschappelijke Essentie aanwezig is. Deze essentie manifesteert zich als 'Leven'.

Misschien vragen sommige mensen die Theosofie bestuderen zich af waarom de grootse Cosmologie van de Theosofie niet genoemd is. Wanneer de Cosmologie diepgaand bestudeerd wordt, dan verschaft zij antwoorden op vele vragen met betrekking tot hoe dingen tot stand komen en zijn zoals ze zijn, en met 'dingen' worden hier ook die dingen bedoeld die voor ons op het stoffelijke niveau niet alleen objectief maar ook subjectief zijn, betrekking hebbend op onze innerlijke aard. Deze Cosmologie, of een erkenning ervan, is echter niet een ontwikkelingsmogelijkheid die normaal ge-

sproken aan de mensheid ten goede komt in deze tijd.

Een van de belangrijkste ontwikkelingsmogelijkheden van Theosofie ligt besloten in het feit dat zij verklarend van aard is. Zij biedt ons veel kennis, gegevens om een werkbaar universeel model te leveren of een paradigma, om de taal van de moderne wetenschap te gebruiken, totdat we het zelf weten.

De Eerste Ontwikkelingsmogelijkheid: HET BEGRIP GODDELIJKHEID

Het begrip Goddelijkheid kan beschouwd worden als veruit de belangrijkste weldadige ontwikkelingsmogelijkheid van de Theosofie. Daardoor wordt de mens, in zijn innerlijke essentie, beschouwd als goddelijk, onlosmakelijk verbonden met de Cosmos. Hij bevindt zich er niet slechts in, maar hij is er een deel van. Dit wordt geïllustreerd in de theosofische samenstelling van de mens, waarin al zijn beginselen de cosmische niveaus van zijn weerspiegelen. Cosmische functies op verscheidene niveaus, van de stoffelijke tot de hoogste spirituele aan toe.

Het totale universele proces is een uitdrukking van het Ene leven.

Het totale universele proces is een uitdrukking van het Ene leven. Zij is de bezielende dynamiek achter de activiteiten van alle gemanifesteerde levensvormen. Het is het Ene leven dat zich manifesteert als de inwendige energie van die levensvormen. Het is de gigantische dynamische kracht die het hele geordende proces gaande houdt, vanaf het allereerste begin van een periode van activiteit, d.w.z. vanaf de geboorte van de Cosmos (Manvantara), tot het einde ervan wanneer het hele machtige proces in rust verzinkt (Pralaya), de vruchten van haar immense periode van activiteit met zich meedragend. Deze vruchten zijn de verzamelde ervaring van

tallose myriaden levens die zich afgespeeld hebben tijdens het hele machtige proces. Alles wordt vergaard en opgeslagen als universeel geheugen.

Goddelijkheid is de ware essentie van ieder menselijk bestaan. De invloed van dit denkebeeld kan misschien eerst aarzelend zijn en zich slechts bij vlagen doen gelden, maar zij neemt toe zoals dat ook het geval is met de spirituele aard van de mens door de ervaringen die hij opdoet in zijn lange reeks persoonlijke levens. Hij wordt zich langzaam min of meer bewust van zijn innerlijke goddelijke aard. Dit manifesteert zich als geïnspireerde motivatie bij zijn handelen; hij voelt de leiding van zijn geweten.

Met betrekking tot het begrip Godheid in de schepping en in het leiden van het universum lezen we het volgende in *De Geheime Leer*:

Zij (de Geheime Leer) erkent een Logos of een Collectieve "Schepper" van het Heelal; een Demiourgos – in de betekenis die men eraan geeft wanneer men spreekt over een "Bouwmeester" als de "Schepper" van een gebouw, terwijl de architect er nooit een steen van heeft aangeraakt, maar; terwijl hij het bouwplan heeft geleverd, al het handwerk aan de metselaars heeft overgelaten; in ons geval werd het plan geleverd door de Ideatie van het Heelal en het bouwwerk werd overgelaten aan de scharen van verstandelijke Machten en Krachten. Maar die Demiourgos is geen persoonlijke godheid, – d.w.z. een onvolmaakte buitencosmische god – maar slechts de totale verzameling der Dhyani-Chohans (Aartsengelen) en de andere krachten.

Wat de laatste betreft – Zij zijn tweevoudig in hun aard; omdat zij samengesteld zijn uit (a) de redeloze brute energie, die inherent in de materie aanwezig is, en (b) de verstandelijke ziel of het cosmisch bewustzijn dat deze energie richt en leidt, en welke is de Dhyani-Chohanische gedachte welke de Ideatie van het Universele Denkvermogen weerkaatst. (G.L. I, p.306/07) (TUP uitgave)

De Theosofische Godheid is een Entiteit, maar slechts in de betekenis van een collectiviteit, een verzameling van de Dhyani-Chohans, beschreven als "de hoogste goden ... de goddelijke intelligenties belast met de supervisie over de Kosmos" (Theosophical Glossary).

Dit zou ons ertoe kunnen brengen om over Godheid te denken als "iets wat daarbuiten is", iets dat los staat van ieder van ons individueel. We moeten echter de lering in *How to Study Theosophy* (H.P.B. – *The Bowen Notes*) in gedachte houden, die in Nederland is uitgegeven als de brochure *Madame Blavatsky over de studie van Theosofie*, p. 7:

Wat je ook in de G.L. wilt bestuderen, houd steeds de volgende denkbeelden voor ogen, die de basis moeten zijn van je ideeën-vorming:

a) DE FUNDAMENTELE EENHEID VAN ALLE BESTAAN. Deze eenheid is iets heel anders dan de gebruikelijke opvatting van eenheid – bijvoorbeeld wanneer we spreken van een natie of leger als een eenheid, of dat de ene planeet verbonden is met een andere door middel van magnetische krachten en dergelijke. Zo is de leer niet. Bedoeld wordt dat het bestaan EEN is, niet zomaar een verzameling van zaken die met elkaar verbonden zijn. Er is fundamenteel slechts EEN ZIJN.

Dit heeft diepgaande en verstrekkende implicaties, die we ons maar moeilijk kunnen indenken, maar het betekent overduidelijk dat er geen sprake is van Godheid en wij. Er bestaat maar één ding. Alles, inclusief ieder menselijk wezen, is dat 'Ene Ding'. Wil Theosofie voor hem een concreet iets worden, dan zal iedere bestudeerder ervan tot dit besef moeten komen. Wat een verandering wordt er aldus teweeg gebracht in ons toekomstperspectief, in het standpunt dat we tegenover onszelf innemen!

Dit principe van EENHEID is van het grootste belang op het terrein van Wetenschap, Religie, Opvoeding en Ecologie.

Eenheid drukt zich gedurende manifestatie uit als schier oneindige verscheidenheid. Deze diversiteit leidt tot het gevoel van afgescheidenheid bij mensen en veroorzaakt al die overvloedige moeilijkheden bij menselijke aangelegenheden. Het teniet doen van de gevolgen van deze moeilijkheden in onze samenleving is een enorm voordeel van deze Potentie (ontwikkelingsmogelijkheid). Het begrip van God als Eenheid wordt, indien het voldoende besef en uitgewerkt wordt, een machtige achtergrond voor ons gedrag.

Het denkbeeld van Eenheid heeft een belangrijk gevolg, zo staat in de *Bowen Notes* (p 9a, Nederlandse uitgave p. 8 c)

De mens is de Microcosmos. Aangezien hij dat is, bestaan alle hiërarchieën in de hemelen in hem. Maar de waarheid is dat er noch macrocosmos noch microcosmos bestaat. Er is één bestaan.

Het derde gronddenkenbeeld dat men moet vasthouden is dat de mens de Microcosmos is. Aangezien hij dat is, bestaan alle hiërarchieën in de hemelen in hem. Maar de waarheid is dat er noch macrocosmos noch microcosmos bestaat. Er is één bestaan. Groot en klein zijn begrippen die alleen voor een beperkt bewustzijn bestaan.

Dit denkbeeld moeten we ons voor ogen houden bij het bestuderen van de Samenstelling van de Mens, de Tweede Potentie.

De Tweede Ontwikkelingsmogelijkheid
DE OCCULTE STRUCTUUR VAN DE
COSMOS EN DE MENS

In de leringen van de Grote Kennis, die Theosofie genoemd wordt, zijn er zeven niveaus van cosmisches bestaan, ieder gerangschikt naar zijn kenmerkende aard. Van

deze zeven is er één stoffelijk, de andere zijn niet stoffelijk, innerlijk en onzichtbaar op het stoffelijk niveau. Het zijn: ten eerste, op het hoogste niveau, Geest (Atma) die het allerhoogste is, maar die niet werkzaam is wanneer hij niet een of ander voertuig heeft waarin of waardoorheen hij werkzaam kan zijn. Het eerstvolgende niveau daaronder is dat van het voertuig (Buddhi). Tezamen genomen vormen deze twee niveaus een dualiteit, of twee polen van het Bestaan, Geest en Stof, aangeduid als de Monade, die door alle lagere niveaus van de schepping heen gaan. De dualiteit vormt de basis van subjectiviteit en objectiviteit die zich in ons manifesteren als bewustzijn en dat waarin het bewustzijn kan ontstaan, d.w.z. vorm of voertuig. Het is ook datgene waarvan het bewustzijn zich objectief bewust kan zijn.

De twee aspecten van het Ene in manifestatie (de Monade) doen de dualiteiten van leven en vorm ontstaan, positief en negatief, actief en passief, mannelijk en vrouwelijk, enzovoort. Hun Essentie is de uiteindelijke universele Eenheid, gemeenschappelijk bezit van alles wat bestaat, van alle schepselen inclusief de mens. Hun bestaan is in overeenstemming met de cyclische wet. Periodiek manifesteren zij (of het, de Monade) zich als substantie of vorm, de objectieve kant van de Natuur, en als innerlijk of subjectief d.w.z. beweging of activiteit, wat de basis is voor voelen of een graad van bewustzijn afhankelijk van het evolutionaire niveau, d.w.z. van de ontwikkeling van deze vormen.

Alle activiteiten van levende vormen zijn onderhevig aan afwisselingen van handelen en rusten, inademen en uitademen, hartkloppingen, getijden en seizoenen, enzovoort. Deze ritmes zijn universeel. De aard van hun diverse uitdrukkingwijzen hangt af van de kenmerken van de voertuigen, de levensvormen, waardoorheen zij functioneren. Deze voertuigen vormen, allemaal bij elkaar genomen, de zichtbare of objectieve Natuur, op al haar niveaus, stoffelijk en niet-stoffelijk.

In de mens is zijn Individualiteit (Ego), zijn "Ik"gevoel, geconcentreerd in zijn denken, in zijn denk- beginsel (Manas). In universele termen uitgedrukt is dit Mahat, het cosmisch beginsel van het Denken ofwel Goddelijke Ideatie. Manas heeft twee aspecten, een hoger en een lager. Het hogere is gericht op de Monade, d.w.z. op de Geest (Atma) die werkzaam is via zijn voertuig Buddhi en het lagere is het voertuig voor het normale persoonlijke denkproces. Er is één enkel denkend beginsel, maar het is werkzaam op deze twee niveaus: het ene is het goddelijke (het Universele) en het andere is het persoonlijke zelf, tijdens het leven van een mens.

Gewoonlijk zijn deze twee aspecten van het denken feitelijk gescheiden, waarbij het hogere het lagere slechts zo nu en dan beïnvloedt. Het lagere denken is het persoonlijke, dat periodiek incarneert in afzonderlijke opeenvolgende stoffelijke lichamen. De hogere spirituele individualiteit (Ego) is op een lange evolutionaire reis. Zij verzamelt haar voedsel uit de zuiver spirituele ervaring van haar persoonlijkheden. De gewone ervaringen van het persoonlijk leven leveren er geen bijdrage aan.

De persoonlijke mens heeft vier beginselen. Hij heeft zijn lagere denken (Manas), zijn emoties (Kama), een 'levens'beginsel (Prana) met zijn voertuig (het Astrale) en tenslotte het objectieve, stoffelijke lichaam.

In de gemiddelde mens is het persoonlijk denken nauw verbonden met zijn wensen, verlangens en met alles wat te maken heeft met een wereldse, zuiver persoonlijke aard, zijn naaste familie, zijn bezittingen, zijn levensonderhoud, zijn sociale positie, enz. Dit persoonlijk denken is zijn 'gereedschap' om alle noodzakelijke functies te vervullen die van een mentale aard zijn, d.w.z. rekenen, van buiten leren, oordelen vormen, beslissingen nemen, allemaal zaken die nodig zijn om goed als persoon in de wereld te kunnen functioneren. De

meeste ervan zijn niet spiritueel. Talent en vaardigheid kunnen door ervaring verworven worden op persoonlijk niveau, maar zij dragen niet bij aan de ontwikkeling van de goddelijke Egoïsche entiteit. Alleen wanneer de hoogste motivaties, zoals plichtsgevoel, liefde, mededogen, medelijden, altruïstische behulpzaamheid enzovoort het handelen beïnvloeden, is dit handelen van een spirituele aard.

Deze lijst van spirituele eigenschappen weerspiegelt niet alleen de aard van ons goddelijke zelf, maar heeft ook haar weerslag op de lagere beginselen van onze persoonlijke emotionele aard. Er zijn op verschillende manieren aspecten van te vinden op verschillende niveaus van bestaan. In hun zuivere vorm zijn zij spiritueel, maar op het persoonlijke niveau worden de meeste van zelfs onze hoogste emoties gekleurd door zelfzucht.

Het volgende beginsel onder dat van het denkvermogen is dat van de persoonlijke emoties: het beginsel van verlangen in al zijn vormen. Dit beginsel is nauw verbonden met het lager denken, dat altijd een rechtvaardiging kan vinden voor wat wij 'willen' doen. Deze combinatie van denken en emotie wordt soms aangeduid als de 'psyche' of sterfelijke ziel.

Het laatste van onze beginselen is ons stoffelijk lichaam, waarin tijdens het aardse leven al onze innerlijke subjectieve activiteiten geconcentreerd worden. Emotionele behoeften worden omgezet in begeerten en daar komen onze meer dierlijke driften vandaan. Onze lichamen zijn ons middel om waar te nemen en te handelen in de stoffelijke wereld. Het is in ons lichaam (stoffelijke hersenen) dat we ons normaal bewust zijn. Het 'hier en nu' voor ons waarin we bij uitstek ons bestaan hebben is nauw verbonden met ons lichaam. Er zijn echter aanwijzingen dat er een onafhankelijk subjectief bestaan mogelijk is, bijvoorbeeld bij uitredingen.

Het is duidelijk dat ons stoffelijk lichaam begiftigd is met 'leven' dat beschouwd

wordt als een afzonderlijk beginsel. Dit 'levens' beginsel (Prana of Jiva), dat staat voor bezielende energie, wordt 'verzameld' en opgeslagen in een ander beginsel dat nauw verbonden is met het stoffelijke, een heel belangrijk beginsel dat bekend staat als het Astrale lichaam. Het weerspiegelt het Astrale Gebied waarin de vormen bestaan die geprojecteerd worden in de stoffelijke wereld. Het Astrale als lichaam zowel als gebied is ook het reservoir van het geheugen.

Deze informatie over de occulte samenstelling van de mens is misschien op zich niet een weldadige theosofische ontwikkelingsmogelijkheid, maar zij is wezenlijk voor het begrijpen van de religies, de toestanden na de dood, de spiritistische verschijnselen, de werkingen van Karma.

Alleen wanneer de hoogste motivaties, zoals plichtsgevoel, liefde, mededogen, medelijden, altruïstische behulpzaamheid enzovoort het handelen beïnvloeden, is dit handelen van een spirituele aard.

Het is echter door ons stoffelijk lichaam dat normaal gesproken al onze activiteiten, zowel de innerlijke als uiterlijke, tot uitdrukking gebracht worden. De activiteiten van het stoffelijk lichaam geven ons de levenservaringen die van belang zijn.

Onze stoffelijke lichamen zijn levende wezens, in hun totaliteit samengesteld uit hele scharen van ondergeschikte levens (cellen). Zij zijn er allemaal speciaal op gericht om de verscheidene functies van het lichaam te vervullen. Zelfs onze hersenen zijn samengesteld uit zulke gespecialiseerde cellen. Eén van de geheimen voor het juist begrijpen van het functioneren van onze hersenen is dat zij, en zelfs ieder van hun samenstellende cellen, net als wijzelf, hun beginselen hebben in de onzichtbare werelden. Iedere cel van ons lichaam is een levend iets en, wat heel belangrijk is,

heeft haar eigen bewustzijn en geheugen (en zelfs wil). Zij heeft haar tegenhanger in het Astrale en, hetzij sluimerend hetzij actief, op nog hogere niveaus van het bestaan, b.v op het emotionele, mentale en spirituele. Ook de cellen zijn duidelijk gevuld met de levensenergieën die ons stoffelijk lichaam ondersteunen en bezielen.

Door de innerlijke subjectieve gebieden krijgen we wat begrip van delen van onszelf die anders onbekend voor ons zouden zijn. Zij verschaffen ons bijvoorbeeld gegevens voor een meeromvattend systeem van psychologie, dat ons niet alleen met het emotionele, maar ook met mentale en spirituele niveaus verbindt, tot aan het goddelijke toe.

Deze beginselen van de mens worden gezien als weerspiegelingen van de zeven cosmische gebieden. Naar analogie, “zo boven, zo beneden”, is het totale wezen van de mens in alle opzichten hetzelfde als dat van het Universum. Hij is de microcosmos van de Macrocosmos. Aangezien alles in de Cosmos levend is, worden de niveaus samengesteld uit levens die op hun beurt deel uitmaken van een opklimmende Hiërarchie. Doorslaggevend bij al deze verscheidene aspecten van het bestaan is de Eenheid die eraan ten grondslag ligt, wat nooit door iemand die Theosofie bestudeert over het hoofd mag worden gezien of vergeten.

Daar beweging alles doordringend is,
en volkomen rust ondenkbaar,
en omdat onder welke vorm of masker
beweging zich ook vertoont,
als licht, hitte, magnetisme, ... of elektriciteit -
moeten deze alle facetten zijn
van Eén en dezelfde universele almachtige Kracht,
die we kortweg noemen:
'het Ene Leven', de 'Ene Wet'...

The Mahatma Letters, pp. 155-156

Gilles Quispel en H.P. Blavatsky over het Thomas-evangelie

– Henk Spierenburg

Prof. Quispels nieuwe boek

Het Evangelie van Thomas, uit het Koptisch vertaald en toegelicht door Gilles Quispel, 379 blz., gebonden met leeslint, In de Pelikaan, Amsterdam 2004, ISBN 90-71608-15-8, € 28,00.

Henk Spierenburg is samensteller van een aantal boeken over H.P. Blavatsky, waaronder *The New Testament Commentaries of H.P. Blavatsky* en *H.P. Blavatsky: On the Gnostics*.

Het Thomas-evangelie vóór de ontdekking

De kerkvader Hippolytus zegt in het jaar 230 in zijn commentaar op het Lucas-evangelie: “Er bestaat ook een Thomas-evangelie.”

De kerkvader Hippolytus zegt in het jaar 233 in zijn *Weerlegging van alle ketterijen*, 5.7(5.2): “De Naäsenen [een gnostische sekte] spreken over een verborgen natuur in de mens die zich zal manifesteren. Dit is het koninkrijk der hemelen waar later naar wordt gezocht. Hierbij halen zij het evangelie volgens Thomas aan, als volgt: ‘Wie mij zoekt zal mij vinden in kinderen van zeven jaar en ouder: daarin ben ik gemanifesteerd [en] verborgen in het veertiende jaar.’” Dit toont een duidelijke verwantschap met *Logos 4* van het Thomas-evangelie: “Jezus zegt: ‘Niet zal aarzelen een oude van dagen om een kleine jongen van zeven dagen te vragen naar de plaats des Levens en hij zál leven.’” Wat een plezier zal Prof. Quispel hebben gehad om het Griekse *ouk opoknêsei* letterlijk te vertalen met: *niet zal aarzelen*.

Zo kunnen we nog een poosje doorgaan met het aanhalen van kerkvaders en andere bronnen, die het evangelie van Thomas vermelden. Literatuur in de bekende boeken van Hennecke-Schneemelcher (Duits) en James (Engels) over de apocriefen en pseudepigrafen van het Nieuwe Testament.

De ontdekking van de Griekse fragmenten

Prof. Quispel beschrijft in zijn boek hoe en wanneer de eerste Griekstalige fragmenten van het Thomas-evangelie zijn gevonden. Hij vertelt hoe twee Engelse geleerden in de jaren 1896-1897 in Egypte bezig waren met opgravingen in de oase Fayum, waar tijdens de eerste eeuwen van onze jaartelling de stad Oxyrrhynchus lag.

In totaal vond men drie delen van het Thomas-evangelie op drie verschillende papyri: in 1897 de logoi 26 t/m 33, en in 1903 respectievelijk de logoi 1 t/m 7 op een tweede papyrus en de logoi 24 en 36 t/m 39 op een derde papyrus in datzelfde jaar. De drie papyri zijn respectievelijk genummerd: 1, 654 en 655.

De Koptische tekst

In 1945 werd in het plaatsje Nag Hammadi een groot aantal Koptische geschriften gevonden. In de geschiedenis van die geschriften heeft Prof. Quispel een grote rol gespeeld.

Nu het hier echter alleen gaat om het Thomas-evangelie, gaan we die geschiedenis binnen in 1956. Op het moment dat Prof. Quispel in Cairo was, samen met zijn vrouw, brak de Suez-crisis uit. Quispel vluchtte uit Cairo met zijn vrouw naar Alexandrië, en van daaruit met het Amerikaanse oorlogsschip Thyban naar Napels.

In zijn koffer had hij een fotokopie van de Koptische tekst van het Thomas-evangelie uit Nag Hammadi. Daarmee startte hij het onderzoek naar dit evangelie dat nu, in 2004 is uitgemond in zijn nieuwste boek.

Gilles Quispel: *Het Evangelie van Thomas* is uitgegeven door 'In de Pelikaan', de uitgeverij van de Bibliotheca Philosophica

Hermetica, en is deel 10 van de serie 'Texts and Studies' van die bibliotheek. De redactie was in handen van Cis van Heertum, een naam die we vaak zien in bundels met artikelen over Gnosis, Hermetica, etc.

Een voorwoord in de vorm van een brief aan Gilles Quispel is geschreven door Joost Ritman, de oprichter van de genoemde bibliotheek.

Dan gaat Prof. Quispel van start met zijn Inleiding. Die inleiding is aan de ene kant het betoog van een geleerde met de bijbehorende aanhalingen, bewijsvoeringen en theorieën, aan de andere kant is het een betoog waarin we kennismaken met Quispels beleving van al die jaren onderzoek. Vreugde en ergernis pieken er beide uit. Wie veel van dit soort betogen heeft gelezen van geleerden van dezelfde portuur, komt erachter wat nu precies ergert: de traagheid van denken van sommige collega's.

Het is hier niet de plaats precies te bepalen wat de inleiding allemaal betoogt. Zeer interessant echter is Quispels betoog over de oorsprong van het Thomas-evangelie. Zo stelt hij dat het evangelie is samengesteld in het jaar 140 in Edessa, een Griekse stad in Mesopotamië. Aangezien Edessa een belangrijk centrum van het Aramese christendom was, beginnen zijn stellingen en theorieën over het Thomas-evangelie bij dat speciale christendom.

Wie precies wil weten wat verder betoogd wordt in de inleiding, moet het boek lezen.

Quispels commentaren op de 114 woorden

Waar een Griekse tekst aanwezig is, vertaalt Quispel die tekst en niet de Koptische. Een enkele keer corrigeert hij de Griekse tekst aan de hand van een overlevering of de Koptische tekst.

De Koptische tekst vertaalt hij als dat de enige is, maar als er een Griekse bron te vinden is, waar dan ook vandaan, confronteert hij de Koptische tekst met die bron.

‘Geef mij de Statenvertaling maar,’ leest men als hij een ‘gewone’ bijbeltekst gebruikt in zijn betoog. De wijze waarop hij het Nederlands hanteert, verraadde de man die lang geleden de Nederlandse grammatica nog moest leren zoals zij toen was. Of zelfstandige naamwoorden vrouwelijk of mannelijk zijn, hij vergist zich niet.

Wat moet men er verder over zeggen? De commentaren bij elk van de 114 woorden spreken voor zichzelf. Het is een geleerd commentaar, maar toch gemakkelijk leesbaar. Het leest zoals de drie ‘Jezusboeken’ van Schillebeeckx zich lieten lezen. Ook die haalde goud uit Ophir en ceder uit de Libanon als hem dat paste, zoals Gilles Quispel dat dus ook doet.

Blavatsky over het Thomas-evangelie

Hier zal de oplettende lezer even doen stokken. Eerst wordt verteld dat de Griekse fragmenten zijn ontdekt in 1897 en 1903 en de Koptische tekst in 1945. Volgens wordt gesteld dat Blavatsky over het Thomas-evangelie schreef, terwijl zij in 1891 reeds was gestorven.

Zij baseert haar oordeel op de fragmenten die te vinden zijn bij de kerkvaders. In de *Pistis Sophia*, 2.70 krijgt Thomas de opdracht over een aantal zaken te schrijven. Dit is de reden dat zij hieronder naar die opdracht verwijst, als zij over het Thomas-evangelie spreekt: *CW*, 13, 47: “Dat er een filosofisch evangelie van Thomas was, wordt duidelijk uit de aard van de aanhalingen en verwijzingen. Maar dat dit het evangelie zou zijn dat Thomas moest schrijven, moet voor altijd een mysterie blijven, tenzij er een nieuw bewijsstuk op tafel komt.” Het evangelie van Thomas is inderdaad boven tafel gekomen, maar wat

nu precies de relatie is met de opdracht in de *Pistis Sophia*, zal inderdaad een mysterie blijven.

Door het feit dat H.P. Blavatsky een boodschap bracht die een grote verwantschap vertoont met wat in meer esoterische geschriften van het christendom te vinden is, en er sprake is van vele parallellen van het Thomas-evangelie en het Nieuwe Testament, is het mogelijk Blavatsky’s commentaren op een aantal logia te vinden.

Voor de logia is meestal de vertaling van Quispel gebruikt. Er is geen diepgaand onderzoek ingesteld naar het voorkomen van gelijke ideeën in het Thomas-evangelie en het werk van H.P. Blavatsky. Wat ‘uit de losse pols’ kon worden gevonden, is opgenomen. De paginanummers van de oorspronkelijke Engelstalige uitgaven van Blavatsky zijn gebruikt:

IU = *Isis Unveiled*; *CW* = *Collected Writings*; *Key* = *The Key to Theosophy*; *SD* = *The Secret Doctrine*.

Logos 3: “Het koninkrijk van God is binnenin ons...”

Key, 11n: “De ware theosofie is voor de mystici de toestand die Apollonius van Tyana als volgt beschreef: ‘Ik kan de toekomst en het verleden zien als in een heldere spiegel. De wijze behoeft niet te wachten op de nevelen van de aarde en de versterking van de atmosfeer om de gebeurtenissen te kunnen voorzien... De goden zien de toekomst, de gewone mensen zien het heden, de wijzen zien wat er gaat gebeuren.’ ‘De theosofie van de wijzen’ waarvan hij sprak, wordt zeer goed verwoord in de uitdrukking: ‘Het koninkrijk van God is binnenin ons.’”

Logos 4: “...vele eersten zullen de laatsten zijn...”

CW, 11, 198: “In zowel de wet van Karma als... in de evangeliën vinden we dat de eerste de laatste zal zijn – in het hierna-maals.”

Logos 7: “Zalig de leeuw die een mens zal opeten, en de leeuw zal mens worden...”

IU, 2, 275, 274: “In deze lijst van avâta-ra’s van [de Hindoe God] Vishnu ontdekken we de trapsgewijze evolutie en transformatie van alle soorten die voortkwamen uit het ante-Silurische slijk van Darwin...”

1. ...als een vis
2. ...als een schildpad
3. ...als een zwijn
4. ...als een *mens-leeuw*; het laatste dierlijke stadium
5. ...als een dwerg; de eerste stap naar de menselijke vorm
6. ...als een held, maar nog steeds een onvolmaakte vorm
7. ...fysiek een volmaakt mens...[etc.]...”

Logos 8: “Wie oren heeft om te horen, die hore.”

CW, 10, 95: “Wie de ‘de geheimen van het verlichte volk wil kunnen volgen’ – moet eerst reizen langs de paden van de ware theosofie; alleen dan kan hij verwachten door te dringen in het gebied van Mysterie en verheven Kennis.

“Wij staan [dan] bij de tweesprong van de wegen, waar het éne pad leidt tot de neerwaartse helling van de duistere vallei van onwetendheid, en het andere omhoog leidt naar het zuivere hemelse gebied van het zijn. Aan ons is het een waarschuwing te laten horen en een woord van bemoediging te spreken; *wie oren heeft om te horen, die hore* – EN MOET WIJS ZIJN.”

Logos 9: “Ziet, de zaaier ging uit, hij vulde zijn hand met zaadkorrels, hij strooide ze uit. Sommige vielen op de weg, de vogels kwamen, ze verzamelden ze. Andere vielen op de rotssteen en schoten geen wortel in de aarde en brachten geen vrucht voort. En anderen vielen tussen de doornen, die verstikten het zaad en de wormen aten hen op. En sommige

vielen in goede aarde en die bracht goede vrucht voort...”

CW, 11, 168: “Wij zaaien ons zaad en een deel valt langs de kant van de weg, oftewel in ongeïnteresseerde oren; een deel valt op de rotsachtige grond, waar het opspringt met een vurig en emotioneel enthousiasme, en kort daarop, omdat het geen wortels heeft, sterft het en waait weg. In andere gevallen zijn het de doornen en hartstochten van de materiële wereld die de groei van goede vruchten weerhouden, het sterft dan door de zorgen van het leven en de verlokkingen van de rijkdom. He-laas, het is slechts in de weinigen dat het zaad van de theosofie goede grond vindt en zich honderdvoudig vermeerdert.”

Logos 11: “Deze hemel zal vergaan en degene daarboven zal vergaan...”

CW, 14, 258: “Als de uitleggers kiezen om dit te zien als een verwijzing naar een schepping, een zondvloed, en een beloofde wederkomst van Christus, als zij in het nieuwe Jeruzalem in de hemel zullen leven, dan is dat niet de fout van Petrus [in de parallelplaats *2 Petrus 3.10*]. Waar hij op doelde was de ondergang van het vijfde ras en het verschijnen van een nieuw werelddeel voor het zesde ras.”

Logos 12: “De discipelen zeiden tot Jezus: ‘Wij weten dat u heen zult gaan en ons zult verlaten. Wie moet er dan leider over ons worden?’ Jezus sprak tot hen: ‘Waar jullie ook gekomen mocht zijn, je moet altijd terugkeren naar Jacobus de rechtvaardige, omwille van wie hemel en aarde geschapen zijn.’”

CW, 8, 379n: “Jacobus, de broeder van de Heer, hoofd van de kerk van Jeruzalem, was een gnosticus tot in zijn vingertoppen, een asceet van het oude bijbelse type, d.w.z. een Nazareeër gewijd aan het ascetisme vanaf zijn geboorte. Het scheermes had zijn hoofd en zijn baard nimmer beroerd. Hij was iemand als Jezus, zoals we

deze kennen uit de legenden en afbeeldingen, zoals alle ‘broeder-ingewijden’ van elk land zijn; van de yogi-fakir uit India tot aan de grootste Mahatma’s onder de Inge-wijden van de Himalaya’s.”

Logos 36: “Jezus zegt: ‘Maakt jullie geen zorgen van morgen tot avond en van avond tot morgen, over jullie voedsel, wat jullie zullen eten, en ook niet over jullie kleding wat jullie zullen aantrekken. Jullie staan boven de leliën des velds, die niet kaarden of spinnen.’”

CW, 7, 152: “De stichters [van de T.S.], en allen die werkzaam zijn op het hoofdkwartier, bij voorbeeld, zijn uitgenodigd om hun theosofische aard te tonen door te leven als de vogels in de lucht en de leliën van het veld, die noch zaaien noch oogsten, noch kaarden noch spinnen en niet denken aan de dag van morgen. Dat is eigenlijk niet te verwezenlijken, zelfs niet in India, waar een mens gekleed kan gaan in het gewaad van een engel, maar nochtans rente en belasting moet betalen...”

CW, 12, 393: “Het ‘Koninkrijk van God’ van Jezus, is slechts een andere naam voor ‘Nirvana’. Zijn geboden om zich geen zorgen te maken over morgen, noch over wat er gegeten of gedronken moet worden, maar te leven als de vogels in de lucht en de leliën van het veld, zijn niets anders dan een andere versie van de leringen van Boeddha. Beide meesters proberen hun volgelingen te doordringen met het idee dat ‘iedere dag genoeg heeft aan zijn eigen kwaad’...”

Logos 39a: “Jezus zegt: ‘De Fari-zeëen en de Schriftgeleerden hebben de sleutelen van de Gnosis ont-vangen; zij hebben die verborgen. Zelf zijn ze niet naar binnen gegaan en hen, die wel naar binnen wilden gaan, lieten zij niet toe.’”

CW, 11, 93-94, 95: “Gedurende de myste-riën van Eleusis, werd Bacchus gerepresen-teerd door wijn en Ceres – wijn en brood,

oftewel koren. Ceres of Demeter was het vrouwelijke voortbrengende beginsel van de aarde... Ceres en Bacchus waren de per-sonificaties van substantie en geest...

“Maar tussen deze nobele ritus, zo oud als symbolisme is, en de latere antropo-morfische interpretatie, nu bekend als transsubstantiatie, is een afgrond van ker-kelijke sofisterijen. Dit dwingt ons met kracht tot de volgende interpretatie: ‘Wee u, schriftgeleerden! U hebt de sleutel van de gnosis verborgen (en wil geen toestem-ming geven aan anderen de gnosis te ont-vangen);’ met tienvoudige kracht moet ik zeggen dat het op dit moment van meer belang is dan toen. Ja, die gnosis wilden zij niet zelf gebruiken, en waar anderen deze wel wilden gebruiken, verhinderde men dat. Dit geldt nog steeds!”

Logos 39b: “Maar jullie moeten arglistig* als de slangen en argeloos als de duiven zijn.”

[* Quispel vertaalt het Koptische ‘Fronimoc’ (leen-woord van het Griekse ‘Phronimos’) met arglistig, maar dat is erg negatief, men kan het woord ook ver-talen met slim, verstandig, etc.]

SD, 1, 74: “Jezus accepteerde de slang als een synoniem van wijsheid, en dat was deel van zijn leringen: ‘wees wijs als de slangen,’ zei hij.”

SD, 2, 364: “Dat de slangen altijd de zin-nebeelden van wijsheid en verstandigheid zijn geweest, vindt men verbeeld door de staf van Mercurius, dezelfde als Toth, de god van de wijsheid, met Hermes, enzo-voort...”

Logos 47: “Zij gieten geen nieuwe wijn in oude zakken, anders barsten die en zij gieten geen oude wijn in een nieuwe zak, anders bederft die wijn.”

Key, 231: “Proberen politieke hervor-mingen door te voeren alvorens wij een hervorming in de menselijke aard hebben doorgevoerd, is als het gieten van nieuwe wijn in oude zakken.”

Logos 48: “Jezus zegt: ‘Als twee in vrede met elkaar leven in dit ene huis, kunnen zij tegen een berg zeggen: “Opzij” en hij gaat opzij.””

SD, 2, 59n: “De woorden ‘wie tot deze berg zou zeggen: hef u op en werp u in de zee, en in zijn hart niet zou twijfelen, maar geloven, dat hetgeen hij zegt, ook geschiedt, het zal geschieden,’ zijn geen ijdele woorden. Slechts het woord *geloven* moet worden vervangen door *WILLEN*. Gelooft zonder Wil is als een windmolen zonder wind – resultaat nul.”

Logos 62: “Jezus zegt: ‘Ik vertel mijn geheimenissen alleen aan hen, die voor mijn geheimenissen ontvankelijk zijn...””

CW, 8, 271: “De opvolgers van de apostelen schreven de *geheime leer* van Jezus – de

‘mysteriën van het koninkrijk van de hemel’ – nooit op, omdat het alleen aan de apostelen ter kennis was gegeven. De leer werd achtergehouden, weggeworpen en vernietigd. Wat tot ons is gekomen in de duur van de tijd zijn de leerregels, de parabels, de allegorieën en de fabels, die Jezus speciaal heeft bedoeld voor de spiritueel doven en blinden, om later aan de wereld te worden onthuld...”

Logos 69a: “Jezus zegt: ‘Zalig zijn zij, die vervolgd worden, in hun hart. Zij zijn het, die werkelijk de Vader kennen.”

IU, 2, 635: “Er is slechts ÉÉN Waarheid, de mens behoeft slechts één kerk – de Tempel van God binnenin ons, ommuurd door de stof, maar benaderbaar door een ieder die de weg weet te vinden; de zuiveren van hart zien God.”

Een universum waarin alles de neiging had
om zijn eigen beweging tot stilstand te brengen,
zou al gauw een dood heelal zijn,
verstoken van enig leven of activiteit.
Maar wetenschappelijke onderzoeken
hebben aangetoond, dat zowel in oneindig kleine
als in oneindig grote voorwerpen,
alles beweging is.
De atomen zijn onophoudelijk in beweging ...
de aarde is steeds in beweging, de zon evenzeer,
en ook de sterren zijn altijd in beweging.
We vinden niets
wat in volkomen rusttoestand verkeert.

The Einstein Theory of Relativity, p. 48

Gaat de weg al maar omhoog?

– Mary Anderson

Christina Rosetti schreef het volgende prachtige vers in de vorm van vraag en antwoord:

'Gaat de weg al maar omhoog?'

'Ja, helemaal tot aan het eind.'

'Neemt de dagelijkse reis de hele dag lang in beslag?'

'Van de ochtend tot de avond, mijn vriend.'

Mary Anderson is Internationaal Secretaris van de Theosofische Vereniging en heeft over de hele wereld vele lezingen gegeven.

Ontmoedigen deze regels ons? Is er geen onderbreking behalve 's nachts wanneer onze uitgeputte ledematen en vermoeide hersens zich kunnen herstellen? We kunnen veronderstellen, dat het gedicht symbolisch is en verwijst naar onze levensreis; maar we kunnen het ook toepassen op onze reis door vele levens heen op aarde, of misschien op het spirituele Pad.

Wij kunnen licht werpen op de betekenis van een symbool door de letterlijke betekenis er van te onderzoeken. Hebben wij niet allemaal eens een steile heuvel beklommen? Wij hebben misschien zelfs wel een berg beklommen en een steil pad vol stenen gevolgd op een odyssee waar schijnbaar geen eind aan kwam. Dan mogen we zeker vragen: 'gaat de weg al maar omhoog?'

Maar is het wel allemaal zwaar werk? Er kunnen veel compensaties zijn. Als je een berg opgaat, wordt het uitzicht in toenemende mate mooier en zelfs adembemend. Misschien ontdekken we kleine alpenbloemen ontdekken en majestueuze winterharde bomen, die in de vallei beneden niet groeien. De lucht wordt zuiverder en ijler. Als we langzaam maar zeker verder gaan wordt onze lichamelijke conditie in toenemende mate beter en ook de

vaardigheid om steeds hoger te klimmen neemt toe. Er is voldoening dat we 'iets geprobeerd en ook gedaan hebben.' 'Wij zien misschien wel een glimp van de bergtop of bereiken die ook.

De weg omhoog als symbool stelt ons pad in deze incarnatie voor of door vele incarnaties heen, of uiteindelijk het spirituele Pad. De weg omhoog kan ook het pad van de mensheid in het algemeen voorstellen of het levenspad zelf door de verschillende rijken van de natuur heen. Laten we de vreugden van deze symbolische klimtocht en hun betekenis in de grote pelgrimstocht van het leven eens overwegen.

Ten eerste: wanneer we op vlak land staan kunnen we na elkaar een veld, een dorp, een bos, een boerderij passeren, maar vanaf een bepaalde hoogte zien we al deze kenmerken tegelijkertijd, we realiseren ons hoe ze bij elkaar horen, hoe ze in harmonie met elkaar zijn. Wij komen misschien wel tot een nieuwe manier van naar het leven kijken, een holistische kijk. We beginnen te zien hoe de dingen bij elkaar horen, hoe ze elkaar completeren, hoe zaken die tegengesteld lijken in werkelijkheid complementair zijn. Door de relatie tussen de dingen te zien, kunnen we ze beter begrijpen, wijsheid en dieper inzicht ontwikkelen. We kunnen zelfs ook schoonheid opmerken in dat wat we eerst als lelijk of slecht beschouwden. Want dat speelt ook een rol in het leven. Denk bijvoorbeeld aan de kracht die we verworven hebben toen we tenslotte verleiding konden weerstaan. Uit zo'n totaalbeeld van de dingen kunnen we diepe inspiratie opdoen.

Ten tweede: we ontdekken kleine alpenbloemen ontdekken en majestueuze winterharde bomen die niet in de valleien beneden groeien. Wij kunnen daardoor gevoeliger worden en datgene waarnemen wat we eerder niet gezien hebben, wat zeldzaam en kostbaar is.

Ten derde: de lucht wordt zuiverder en ijler. Is dit ook niet een aanwijzing dat ook wij onvermijdelijk zuiverder en gevoeliger voor zuiverheid worden als wij omhoog gaan?

Ten vierde: alles wat we leren door de discipline die nodig is voordat we in die zuivere sfeer komen, heeft betrekking op het dagelijks leven en ook op het geestelijk leven met zijn uitdagingen en verleidingen. Toch moeten wij niet te veel van onszelf eisen, maar langzaam maar zeker voortgaan en af en toe over een berggrivertje springen als dat nodig is.

Ten vijfde: het geeft grote voldoening om 'iets geprobeerd en ook gedaan te hebben.' Waarom beklimmen mensen tegenwoordig nog bergen? Zij kunnen de top sneller en comfortabeler bereiken door een bergtrein, een kabelbaan of skilift te nemen. Toch klimmen zij nog te voet, omdat er iets creatiefs zit in het zelf moeite doen voor iets en er ontstaat een grotere persoonlijke relatie met de berg en haar flora en fauna. Mechanische hulpmiddelen om bergen te beklimmen kunnen vergeleken worden met het 'high' worden door drugs om de berg van de extase te beklimmen. Maar dan verdienen we deze berg niet, omdat we geen moeite hebben gedaan om haar voor onszelf te winnen: we hebben haar overweldigd. Wij kunnen niet op de top staan en waarschijnlijk tuimelen we er weer van af en bezeren ons.

Ten zesde: we kunnen misschien een blik op het einddoel werpen – de bergtop – en die blik kan ons inspireren. Annie Besant beschrijft in haar boek 'In de buitenhof' de weg en de bergtop zelf:

'Ik zie een grote berg in de ruimte staan, met een weg die er om heen loopt.'

Zij zegt dat deze weg naar een heel grote tempel leidt op de top van de berg – het einddoel van de pelgrimstocht. De pelgrims op de weg dwalen rond, omdat ze niet beseffen dat er een doel is of omdat ze dat doel niet zien. Maar er zijn kortere wegen recht naar de bergtop toe, paden die beklommen kunnen worden 'als het hart van de reiziger dapper is en zijn ledematen sterk zijn.' De eerste stap op zo'n steil pad wordt gezet wanneer iemand voor de eerste keer betekenis in de reis ziet, een doel en een einddoel.

Dus, ten zevende: we kunnen de bergtop naderen en zelfs bereiken. Er zullen zeker

hogere bergen zijn om te beklimmen, maar die zijn nu buiten ons bereik.

Andere metaforen die afgeleid zijn van het beklimmen van een berg verwijzen ook naar de geestelijke weg, zoals de volgende woorden uit de geschriften van Madame Blavatsky:

‘Er is een weg steil en doornig, geplaveid met allerlei gevaren, maar toch een weg en hij leidt naar het ware hart van het universum.’ Hier worden weer de moeilijkheden en gevaren van dit pad naar voren gebracht, maar ook het einddoel in al zijn schoonheid: het ware hart van het universum. Het citaat gaat dan verder met het aanstippen van de kwaliteiten die vereist zijn, wil, liefde en wijsheid en de uitwerking daarvan. ‘Er is geen gevaar dat onverschrokken moed niet kan overwinnen.’ – waarmee wilskracht wordt bedoeld. ‘Er is geen beproeving die vlekkeloze zuiverheid niet te boven kan komen.’ Is Liefde niet de grote zuiveraar? ‘Er is geen beproeving die een sterk weten niet kan doorstaan.’ – een verwijzing niet alleen naar verstand maar ook naar wijsheid. En groot is de beloning: ‘Voor hen die met succes op weg zijn, is er een beloning die ons begrip te boven gaat: het vermogen om de mensheid te zegenen en te redden.’ Voelen wij er iets voor om zo’n pad te betreden? Zo niet, dan hoeven wij niet te wanhopen. ‘Voor hen die falen zijn er andere levens waarin het succes kan komen.’

In een prachtig gedicht met de titel ‘De zoektocht’, gepubliceerd in *The Theosophist* van oktober 1995, schreef Ianthe Hoskins:

*Er is voor mij geen pad, geen god, geen gids;
Ik vlucht weg van het licht en de hand die mij leidt;
Ik heb geen zwaard, geen staf, geen vriend
naast mij;
Alleen, onbewapend, zoek ik een onbekend
land.
Met gekneusde vingers en bloedende voeten,
Loop ik alleen, terwijl om mij heen en voor mij
de ene na de andere vijand mij aanvalt, en ik
begroet hen*

*als vrienden die me naar de onbekende kust
leiden.*

*Geef me geen raad, bied me geen hulp aan,
Laat er geen ster zijn in mijn ondoordring-
bare nacht;
Alleen, alleen moet ik reizen
Door het donker hier naar het licht daar-
ginds.*

*Zo zal de pelgrim weten waar hij vandaan
kwam,
Laat de vonk één zijn met de eeuwige Vlam.*

Als we iets zoeken, moeten we het op een bepaald moment verloren hebben. We moeten onze ware aard op een bepaald ogenblik verloren hebben. Als we spreken over de regeneratie van de mensheid, dan moet er generatie geweest zijn en daaropvolgend degeneratie.

Dit proces van generatie, degeneratie en regeneratie wordt vaak voorgesteld als een gebogen lijn, die een neergang in het dal voorstelt en een opstijgen uit het dal. Het Goddelijke, het Absolute, of Parabrahman emaneert of brengt uit zichzelf geest en materie voort. Geleidelijk aan zinkt de Geest steeds dieper in de materie en terwijl deze het mineralenrijk bezielt, verliest hij alle bewustzijn van zijn goddelijke oorsprong. Dit is degeneratie vanuit het oogpunt van de geest. Maar de geest is (hoewel slapend) aanwezig in zijn mineralen schil en als de tijd daar rijp voor is begint hij met zijn regeneratie. Na lange eeuwen, droomt die manifestatie van de geest in zijn slaap en bezielt het plantenrijk, dan ontwaakt hij en bezielt het dierenrijk en verkrijgt zelfbewustzijn en bezielt mensen. Hij gaat door met het proces van regeneratie, totdat hij terugkeert tot volledig geestelijk bewustzijn in een mensheid van rechtvaardige mensen die volmaakt zijn geworden.

De mensheid zelf volgt hetzelfde pad. Vanaf de geboorte of generatie van individuele menselijke zielen, onervaren, zwak als baby's of als kleine kinderen, geven ze toe aan allerlei verleidingen, waardoor ze in een staat van materialisme, geweld en

volkomen zelfzucht afdalen; d.w.z. zij degenereren, totdat zij tenslotte langzaam en op pijnlijke wijze omhoog moeten klimmen langs de steile, doornige en gladde helling die naar hun regeneratie leidt.

Dit proces is verwant aan de successievelijke dominantie van elk van de drie *guna's* of vermogens van de natuur. *Tamas* of inertie, komt overeen met de pas gegeneerde mens: onschuldig, die zich niet kan verdedigen, passief, misschien in een stadium voordat het denkvermogen is ontwikkeld. Met de ontwikkeling van *manas*, het intellect dat eerst beheerst wordt door *kama*, de aard van de begeerte, begint het rijk van *rajas*, passie, opgewondenheid en mogelijk totale zelfloosheid. Maar het bevredigen van de passies, van alle gedachten en emoties die wreed en zelfzuchtig zijn, brengt als nasleep pijn mee en zo begint het menselijk ras langzaam maar zeker, in het begin om die pijn te vermijden, de weg op te gaan die naar de vrede en harmonie van *sattva* en zelfs voorbij de *guna's* leidt.

Naarmate de tijd verstrijkt, wordt het Pad van regeneratie steeds steiler, waarbij de steilere hellingen, als ze niet al sowieso het echte spirituele Pad vormen, dan toch de weg vormen die naar dat Pad toe leidt. De mensheid in haar geheel is er nog niet klaar voor om de steilere hellingen te beklimmen. Dit is duidelijk als we zien hoe de wereld er aan toe is. Alle problemen in onze wereld worden door de mens veroorzaakt. Catastrofen in de natuur zijn eenvoudigweg de verdediging van de natuur tegen de menselijke dwaasheid.

Een paar individuele mensen zijn er misschien klaar voor – of er aan toe om zich voor te bereiden om er klaar voor te zijn – om te proberen dat Pad omhoog te gaan. Waarom lijkt het een klimmen omhoog? Misschien omdat we gewend zijn naar beneden te gaan! Tot nu toe hebben we de weg van de minste weerstand gevolgd, de wet van groei m.b.t. de materie, of hebben we voor onszelf gepakt wat we pakken konden. Maar de wet op het pad van regeneratie is de wet van geven zonder te kij-

ken wat het kost, de wet van onvoorwaardelijk liefhebben, de wet van opoffering, niet om er iets bij te winnen, maar om anderen te helpen zonder te denken aan beloning of dankbaarheid. Tot nu toe wilden we uitblinken. Nu maakt het ons niets meer uit wat andere mensen van ons denken. We willen zelfs niet onbetekenend lijken in hun ogen. Onnoemelijk lang hebben we gevoeld dat we individuen waren, en nu gaan we ons steeds meer realiseren dat we één zijn met anderen. We kunnen het werk dat omhoog leidt op ons nemen door het inzicht in de waarheid van de eenheid of uit liefde, of eenvoudigweg omdat we niet anders kunnen. Alleen door onszelf te vergeten kunnen we de weg vinden die de helling opgaat helemaal tot aan het eind.

En wat is dat einde? Het gedicht verwijst naar de dagreis als zeer zwaar, die van de morgen tot de avond duurt, maar het troost ons met de verzekering van een nacht vol rust. Zoals de nacht volgt op de dag, zo volgt rust op arbeid en dood op een mensenleven. Kan de moeite die we ons getroost hebben in de vele levens niet gevolgd worden door een toestand die, als het dan al geen rust is, dan toch op de een of andere manier de noodzakelijke tegenhanger van dagwerk is?

Het gedicht vervolgt:

*'Maar is er een rustplaats voor de nacht?
Een dak voor als de langzame donkere
uren beginnen?*

Zal de donkerte dat niet voor mijn aangezicht verbergen?'

'Je kunt die herberg niet missen.'

We weten niet wat ons wacht wanneer onze arbeid ten einde is, we kunnen ons er dus zorgen over maken. Maar zoals we lezen in *Aan de Voeten van de Meester*:

'Als gij uzelf geheel vergeten hebt, kunt gij er niet meer over denken, wanneer dat zelf bevrijd zal zijn, of wat soort van hemel het zal verkrijgen.'

Dan volgt een andere bezorgde vraag: *'Zal ik andere pelgrims ontmoeten in de nacht?'*

'En het antwoord: 'Zij die al eerder zijn gegaan.'

Een deel van de vreugde van het geestelijk pad ligt in het gezelschap van medereizigers, van hen die gelijkgestemd zijn en zelfs misschien wel van grote zielen. We worden geadviseerd het gezelschap te zoeken van de wijzen.

Nog een vraag: 'Moet ik kloppen of roepen wanneer ik vlakbij ben?'

En de verzekering: 'Zij zullen je niet bij de deur laten wachten.'

We hoeven niet te wachten als we de sleutel van de deur hebben. De sleutels voor de zeven poorten in *De stem van de Stilte* – barmhartigheid en onsterfelijke liefde, harmonie in woord en daad, zoet geduld, onverschilligheid voor genoegen en smart, onverschrokken kracht, beheersing van gedachten, wijsheid – deze openen alle deuren.

De zorgen van hen die nog aan het klimmen zijn, zijn in feite onbelangrijk. Degene die op weg is kan het doel niet kennen. Het kan alleen gekend worden als het is bereikt en dan zal ons bewustzijn niet zijn zoals het nu is. Onze zorg om zaken die er niet toe doen, is als het vragen: 'Als ik dood ben, krijg ik dan genoeg te eten of een

comfortabel bed?' Hebben we zulke dingen nodig als we geen lichaam hebben? Hebben we onze huidige psychologische gemakken nodig, als ons bewustzijn niet meer op het psychologische niveau bestaat? Wat onze onrust veroorzaakt is meestal de zorg die we om onszelf hebben, gebaseerd op het gevoel van 'ik-heid'. Als dat 'ik' er niet meer is, is er vrede.

Het eind van de reis – als het een einde is – houdt een soort thuiskomen in. Om een andere dichter aan te halen die naar de dood verwijst: 'Hier ligt hij waar hij wenste te zijn. De zeeman is thuis, thuis van de zee.' ('Requiem' R.L. Stevenson)

Uiterlijk gezien betekent thuiskomen terugkeren naar de plaats of toestand waar we behoren, een nieuwe geboorte, regeneratie. Misschien zullen we ons dan realiseren, dat we ten diepste nooit dat innerlijke huis verlaten hebben, maar dat we omgeleid waren, afgeleid en verblind door het 'veelkleurig glas' dat 'de witte uitstraling van de eeuwigheid' kleurt en we zullen inzien dat 'het Ene blijft, het vele verandert en gaat voorbij.' ('Adonais'- P.B. Shelley)

Uit: The Theosophist, maart 2003
Vertaling: EKB

De moderne fysica ziet materie
in het geheel niet passief en bewegingloos,
maar als iets dat in een voortdurende,
trillende en dansende beweging is.
En de ritmische patronen van deze beweging,
worden aangegeven door haar moleculaire,
atomaire of nucleaire structuur.

The Tao of Physics, cassette

Boek & periodiek

De in deze rubriek gerecenseerde boeken zijn voor uitleen beschikbaar in de Theosofische Bibliotheek te Amsterdam.

J. Geoghegan, M. Homan, 'De Bijbel voor dummies', Addison Wesley/ Pearson Education Benelux, 2004 (bewerkte vertaling van 'The Bible for Dummies, Wiley, Indianapolis, In. 2003), ISBN 90-430-0862-1, prijs: €26.37

Wat ooit in Amerika begon als een grap, is inmiddels uitgegroeid tot een heel serieus literair genre: de 'for dummies'-boeken (zie www.dummies.nl). Inmiddels is er ook een 'Bijbel voor dummies', onlangs in een Nederlandse vertaling verschenen bij Pearson Education Benelux. Voor de Nederlandse bewerking tekende het Nederlands Bijbelgenootschap.

De bijbel voor dummies is een intelligent geschreven boek, waar helemaal niets doms aan is. Het enige dat de titel rechtvaardigt is dat het boek inderdaad weinig voorkennis veronderstelt.

Het boek is ook niet geschreven vanuit een bepaalde confessie, maar staat open voor lezers uit alle levensbeschouwelijke windrichtingen. Wie zich als moslim bijvoorbeeld snel vertrouwd wil maken met de Bijbel, en met wat dit boek voor zijn lezers betekent, kan menig uurtje genoegzaam zoetbrengen met *De bijbel voor dummies*. Alle vragen waarop men zou kunnen stuiten, doch waarmee men een gelovig Christen zou vrezen te bruuskeren – bijvoorbeeld 'was Jezus ook besneden?' of 'wat is eigenlijk nieuw aan het Nieuwe Testament?' – worden in dit boek netjes en helder beantwoord. Overigens kent ook de Islam een stuk van de verhalen uit de Bijbel; hoe dat zit wordt eveneens uitgelegd.

Lezers die zichzelf beschouwen als gevorderden in de bijbelstudie kunnen nog het nodige van dit boek leren. Auteurs Geoghegan en Homan, beiden universitair docent in bijbelse geschiedenis en theologie, steken hun vakkennis bepaald niet onder de korenmaat, met als grappig gevolg dat *De bijbel voor dummies* bol staat van de moeilijke termen. Daar heeft men echter iets aardigs op bedacht, namelijk een 'jargon-alarm' in de kantlijn: een icoontje dat waarschuwt wanneer er een moeilijk begrip aankomt, bijvoorbeeld als volgt: "De psalmen bevatten sublieme poëzie, maar dat wil niet zeggen dat ze rijmen. Bijbelse poëzie rijmt zelfs nooit en heeft zelden een duidelijk metrum. Hoe weten we dan toch dat het om poëzie gaat? Vooral door parallelisme en alfabetische acrostichons" (p. 254). Waarna keurig wordt uitgelegd wat dat inhoudt.

De bijbel voor dummies is gewoon een goede inleiding in de Bijbel. Nu kan men de Bijbel op verschillende manieren bestuderen, en dus ook inleiden: tekstkritisch, historisch-archeologisch, theologisch, godsdienstfenomenologisch, beknopt of uitvoerig. De auteurs hebben een aanpak gekozen die een heel evenwichtig midden houdt tussen al deze benaderingen. Voor de helft is *De bijbel voor dummies* een tekstverklarende inleiding. 'Het Boek' wordt van voor naar achter doorgenomen en samengevat. Daarbij wordt gepoogd om de historische afstand tussen de ontstaanswereld van de Bijbel en de huidige verstaanshorizon te overbruggen door lastige punten uit te leggen en mogelijke misverstanden uit de wereld te helpen. Hier is vervolgens een kwart bijbelse geschiedenis doorheen gemixt. Ook de Bijbel volgt min of meer een historische lijn. De 'mythologische geschiedenis' van de stammen van Israël is natuurlijk geen geschiedenisboek in moderne zin, maar (Bijbels-) archeologisch onderzoek laat zien dat het historisch verhaal in de Bijbel allerminst totale fictie is. Dat wil zeggen er waren wel degelijk ooit nomadische stammen die in het huidige Palestina zwierven, in Egypte terecht kwamen, terugkeerden naar hun 'belofde' land, een hoofdstad vestigden in Jeruzalem, gedepoteerd werden door de Babyloniërs en de Assyriërs, en in deze ballingschap Messiaanse verwachtingen ontwikkelden. Aan deze historische achtergrond wordt in *De bijbel voor dummies* steeds gerefereerd, om teksten te situeren en uit te leggen. Het laatste

B o e k & p e r i o d i e k

kwart van *De bijbel voor dummies* bestaat uit historisch-wetenschappelijke entourage, afgewisseld met losse wetenswaardigheden, zoals 'Rembrandt en de Bijbel' en hier en daar een stukje bijbelse theologie. De kern wordt daarbij steeds erg goed geraakt. Bijvoorbeeld in deze beknopte uitleg van de bijzondere relatie tussen God en mens in de Bijbel: "De Bijbel vertelt het verhaal van God en Zijn relatie tot de schepping (in het bijzonder de mens), die Hij aangaat door een reeks verbonden te sluiten" (p. 27).

Wie weinig van de Bijbel weet zal in *De bijbel voor dummies* antwoorden zoeken op *frequently asked questions*, zoals: 'Waar vind ik de gelijkenis van de zaaier?', of 'Wie was Abraham?' Dit zijn meer vragen voor een

bijbelse encyclopedie of een concordantie, maar met dit boek komt men ook hier een heel eind. Vooral de index is daarbij van belang. Deze is met veertien bladzijden tamelijk uitgebreid, maar had nog wat beter doordacht kunnen worden. Sommige belangrijke trefwoorden ontbreken ('bergrede', 'zaligspreking', 'wonder'), of geven een irrelevante verwijzing ('offer'). Hier wreekt zich de mogelijkheid van moderne tekstverwerkers om automatisch indexen te genereren. De pc kan dat toch nooit zo goed als de aloude student-assistent of bibliothecaris.

In een poging om de Bijbel toegankelijk te maken voor de hedendaagse seculiere lezer mag humor natuurlijk niet ontbreken. Over smaak valt te twisten, maar ik vind de vrolijke noten in

dit boek vaak wat flauwig, zoals de vraag hoe mooi Sara op haar 65e, "zonder Oil of Olaz", nog zou zijn (p. 67). Een luchtige toon over zware onderwerpen hoort waarschijnlijk bij de succesformule van het 'voor Dummies'-genre.

Het boek is alleen verkrijgbaar als ingeplakte paperback, terwijl het natuurlijk ingenaaid had moeten worden. Nu is het waarschijnlijk niet erg bestand tegen intensief gebruik. Dat is het paradoxale van dit boek en deze tijd. Echte kwaliteit mag blijkbaar niet meer als zodanig benoemd en behandeld worden. Wie zo slim is om toe te geven niet alles van de Bijbel te weten, vindt in *De bijbel voor dummies* een goede bron van informatie.

Prof. dr. Ronald Jeurissen

Het denkvermogen is het mechanisme van zelfordening.
Voor zover iets bestaands -
mineraal, steen, plant, dier, mens, groep of gezelschap -
een vorm van ordening kent,
is er "denkvermogen" aanwezig.
Op het cosmische niveau kunnen we zeggen
dat het "Goddelijke" het zelfordenende principe
van het heelal is.

A Holistic View of Mind and Matter, cassette

European School of Theosophy, Dublin, 9 tot 16 oktober 2004

De European School of Theosophy werd dit jaar in Ierland gehouden.

Er waren 41 deelnemers aan deze school vanuit maar liefst 12 verschillende landen. De opening begon met een groet vanuit de verschillende deelnemende landen. De oprichters van de school, Geoffrey Farthing en lanthe Hoskins, beiden overleden, werden herdacht. Er werd een e-mail voorgelezen die was ontvangen van John Algeo, de vice-president van de Theosophical Society, mede namens de presidente Radha Burnier. Hij verwees naar het eerste doeleinde van universele broederschap en benadrukte dat scholen als deze de onderlinge banden verstevigen en een eenheid tonen om de oude wijsheid naar de moderne wereld toe te brengen.

Het thema van deze school was "Het ontvouwende universum". Hieronder in het kort iets over enkele sprekers, hun inleidingen en wat mij in het bijzonder daarin aansprak.

Een van de belangrijkste sprekers was *Amit Goswami*, profes-

sor aan de universiteit van Oregon, en schrijver van het boek *Het visionaire venster, een kwantum-fysicus over verlichting* (zie de recensie door Ton van Beek over dit boek in Theosofia 3 van 2003). Zijn inleidingen gingen over theosofie en kwantumfysica, onze evolutionaire toekomst, wetenschap en spiritualiteit. Hij zei onder meer dat wij tegelijkertijd de wereld en de ontvouwende wereld zijn. Theosofie geeft het transcendente aspect weer van het immanente universum. De theorieën van Darwin zijn in feite theorieën over aanpassingen van het fysieke lichaam. De term "evolutie" is hier eigenlijk niet op zijn plaats. De hedendaagse wetenschap is het op zekere punten eens met wat HPB honderd jaar geleden al optekende in *De Geheime Leer*. Ook sprak Goswami over de psychologie van de emoties die een verandering van het denken teweeg brengen. Hij gaf aan hoe de wetenschap bezig is met bewustzijn en evolutie.

Dr. Uma Krishnamurthy is kinderpsychologe. Zij gebruikt de yoga-therapie in haar werk, geeft workshops op psychisch-spiritueel gebied en is opgeleid in de klassieke Indiase dansen. Haar inleidingen waren zeer

Agenda

februari 2005

- 4 Inaugurale rede prof. dr. Hans Gerding, 16.00 u Academieggebouw, Rapenburg 73, Leiden. Titel: "Empirische Metafysica en zelfkennis".
- 12 studiegroep Mahatma Brieven

maart 2005

- 5 Voorjaarsdag. Spreker: Henk Spiereburg "De techniek van inwijding volgens Proclus en Blavatsky".
- 12 studiegroep De Geheime Leer

april 2005

- 8 t/m 10 Seminar op het Internationaal Theosofisch Centrum te Naarden: "The Memory of Water".
- 23 Studiegroep Mahatma Brieven

mei 2005

- 8 en 15 Christa Engwerda, De pracht van de Islam, van 14.00- 16.15
- 21 Studiegroep De Geheime Leer

juni 2005

- 4 Algemene Ledenvergadering
- 11 Studiegroep Mahatma Brieven

juli 2005

- 8 t/m 10 Zomerschool TVN

Voor nadere inlichtingen over genoemde activiteiten kunt u contact opnemen met de T.V.N.: 020-6765672.

V e r e n i g i n g s n i e u w s

goed te volgen. Zij gaf een zeer uitgebreide uitleg van de mantra AUM. Ze haalde een mooie uitspraak van Gandhi aan: "De mens kan vliegen en zwemmen, maar weet zich nog niet als mens te gedragen." Het loslaten van conditioneringen is een hele opgave waar deze mensheid nog niet aan toe is. Een belangrijke vraag is hoe men zich in het dagelijks leven moet gedragen zonder de ander en zichzelf te laten lijden. Emoties zijn als het ware besmettelijk en kunnen van anderen komen. Ze sprak erover hoe je zou kunnen handelen bij negatieve emoties. Een mooi citaat was "om de vlinder in de rups te zien". Ze verwees regelmatig naar de *Bhagavad Gita* waarin Arjuna van mens naar supermens tracht te groeien, wat een groot gevecht voor hem is. Krishna, die dit als uitdaging ziet, verliest nooit zijn glimlach, hij is de belichaming daarvan. Op de laatste dag voerde zij een traditionele Indiase dans uit, onder andere een uitbeelding van een deel van de *Bhagavad Gita*, waarbij ze eerst de diverse symbolische gebaren uitlegde. Uma Krishnamurthy heeft contact met een goeroe; tijdens een van haar dansen liet zij ons een foto van haar goeroe zien. Persoonlijk heb ik het idee dat een boek of een persoon tijdelijk een wegwijzer kan zijn, maar dat de uiteindelijke ware goeroe zich niet buiten ons bevindt. Die zullen we moeten vinden, diep binnen in onszelf, op het pad dat we zelf zullen moeten gaan, omdat niemand anders dat voor ons kan doen.

Harold Tarn hield een interessante inleiding over het verhaal dat wij allemaal wel kennen,

"*The House That Jack Built*", het huis dat Jack bouwde. Hij noemde diverse interessante passages uit *De Geheime Leer* voor nadere bestudering, waaronder de menselijke principes, deel I [153].

Colin Price sprak onder meer over akasha, verwijzend naar de kronieken waarin alle indrukken van de mens liggen opgeslagen. Ook de term aether kwam aan bod. Op de vraag of de wetenschap zich daar mee bezighield zei professor Goswami dat de wetenschap deze substantie ook onderzoekt en dat er bewijs is dat dit in de ruimte aanwezig is, wat destijds al door H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer* was aangegeven. De wetenschap komt steeds dichterbij de "oude wijsheid". Dit deed mij denken aan de uitspraak "Je ziet de krachten spelen". Karma speelt geen spelletje, het is een wettelijk gegeven.

Ali Ritsema hield een bevoegen inleiding over hoe wij de deuren naar het universele denkvermogen kunnen ontgrendelen. Als het derde oog in onze diepe nachtelijke slaap geopend wordt, ontstaat de mogelijkheid dat de kennis van het hart in het brein wordt ingedrukt. Zij verwees onder meer naar het meditatie-diagram dat mevrouw Blavatsky heeft doorgegeven.

Verder waren er nog diverse andere sprekers uit verschillende landen en was er een uitje naar de Chester Beatty Library, waar bijzondere boeken en kunstwerken te bezichtigen zijn.

Op naar de volgende Europese School! Voor zover ik heb begrepen zal deze mogelijk gehouden worden in Naarden, van dinsdag 4 tot en met dinsdag 11

oktober 2005 (inhoud nog niet bekend en datum onder voorbehoud). Wij boffen als dit inderdaad door zou kunnen gaan!

Loes Moreno B F

Dagboek Etty Hillesum, weekend 30 en 31 oktober 2004

Het dagboek van Etty Hillesum – weekend georganiseerd door de Theosofische Vereniging in Nederland op het Internationaal Theosofisch Centrum in Naarden.

Met een kort welkomstwoord van Wies Kuiper, voorzitter van de TVN werd dit weekend over Etty Hillesum geopend.

De eerste spreker was Michel Chapotin (T.V. Frankrijk), zijn lezing 'Een pleister op vele wonden' werd door Fay van Ierland (T.V.N.) in het Nederlands vertaald.

Michel begon met enkele dia's om ons mee te nemen naar de tijd van de Tweede Wereldoorlog. Zo kregen we een beeld van Etty, haar familie en vrienden en de plaatsen waar ze gewoond heeft. Etty Hillesum begon, toen zij in Amsterdam studeerde, op aanraden van haar therapeut en later ook haar vriend Julius Spier aan een dagboek. Dit dagboek groeide uit tot een veelzijdige getuigenis over de tijd waarin zij leefde. Etty heeft ook veel brieven geschreven, vooral vanuit Westerbork, de plaats van waar zij tenslotte met haar ouders en broer naar Auschwitz getransporteerd werd.

Michel vertelde ook wat hij van Etty geleerd heeft. Het belangrijkste was wel, vond hij, dat Etty uit vrije wil alles in praktijk bracht waar zij in haar dagboek

V e r e n i g i n g s n i e u w s

over schreef. Te midden van de extreme druk van het leven in oorlogstijd vond Etty de zin van het leven. Zij vluchtte niet weg in mooie verheven principes, maar door inzicht in zichzelf te zoeken, vond zij het goddelijke in het leven en in haar zelf. Etty had ook literaire aspiraties, zij las heel veel, o.a. de Bijbel, geschriften van Augustinus, maar ook dichters, vooral de grote Duitse dichter Rilke.

Na de lunch sprak Michel o.a. over Etty's vermogen het lijden dat haar overkwam te dragen en te accepteren, daardoor kwamen er bij haar nieuwe krachten vrij, zoals ze zei. Na het overlijden van Spier, die zij een bemiddelaar noemde tussen haar en God, werd Etty zelf bemiddelaar tussen al die mensen die zij hielp en God. Etty heeft het leven weten te accepteren zoals het was. Ondanks alle verschrikkingen van de oorlog, waar zij zelf slachtoffer van werd, schreef zij in haar dagboek: 'toch is het leven mooi.'

De tweede lezing 'Liefde voor God en mensen' werd gegeven door Elly Kooijman (TVN).

In deze lezing werd vooral de spirituele ontwikkeling van Etty benadrukt. Wat bewoog haar en wat dreef haar zich steeds maar naar binnen te keren, zonder overigens andere mensen te vergeten? Etty had van huis uit geen Joods religieuze opvoeding gekregen, maar door haar contacten met Julius Spier begon zij, behalve aan een dagboek, ook te mediteren. Doel hier van was: 'dat je van binnen één grote ruime vlakke wordt, zonder het geniepig struikgewas, dat het uitzicht belemmert. Dat er dus iets van 'God' in je komt, zoals

er in de Negende van Beethoven iets van 'God' is. Dat er ook iets van 'Liefde' in je komt, niet zo'n luxe liefde van een half uurtje waar je heerlijk in zwelgt, trots op je eigen verheven gevoelens, maar liefde, waar je iets mee kunt doen in de kleine dagelijkse praktijk.' Het is opmerkelijk dat Etty niet zegt, dat God in die ongekende, eindeloze ruimte in haar zelf aanwezig is, maar dat er 'iets' van God is, want zij vermoedt nu al dat God groter is dan die eindeloze ruimte in haar zelf. En wat die Liefde betreft die in haar komt, daar wil ze iets mee doen in de praktijk. Zij is dus niet alleen maar met zichzelf bezig in haar dagboek, maar ook met anderen. Spier leerde haar dat 'liefde tot alle mensen mooier is dan de liefde tot één mens. Want liefde tot één mens is toch eigenlijk alleen maar liefde tot zichzelf.' Deze universele liefde, kan je niet willen, maar die groeit geleidelijk aan, als je je zonder onderscheid openstelt voor anderen. Na het overlijden van Spier schrijft Etty in haar dagboek, dat ze niet treurig is, neen, ze voelt zich 'zo gelukkig en dankbaar' en ze vindt het leven mooi en zinrijk. En dat terwijl ze ieder ogenblik gedepoteerd kan worden naar een onbekend gebied. Haar levensgevoel drukt ze als volgt uit: 'ik rust in mijzelve. En dat mijzelve, dat allerdiepste en allerrijkste in mij, waarin ik rust, dat noem ik 'God'.

In de avond was er een gezellig samenzijn van de mensen die bleven logeren. Isabel Nobre Santos en haar echtgenoot José Antonio (T.V.Portugal) zongen folkloristische liederen uit Portugal en begeleidden zichzelf daar

bij op de gitaar. Heel vrolijk en ontspannen was het allemaal.

Op de tweede dag sprak Isabel Nobre Santos over: 'Alchemie van het dagelijks leven', haar lezing werd vertaald door Elisabeth Raven. Wat Isabel opviel was, dat Etty zo zichzelf was en tegelijkertijd zo universeel. De grootsheid van Etty kwam niet zo zeer uit haar persoonlijkheid voort, maar van uit de Bron, de Universaliteit. Isabel sprak over de twee wegen van Etty, de eerste: hoe ze leefde en schreef en de tweede: hoe zij diep in zich zelf dook om God te vinden. Die tweede weg is een ontdekkingsweg, die in de Theosofie, maar ook elders te vinden is. Wij kunnen Etty's transformatieproces volgen door haar dagboek te volgen. Zij gebruikte letterlijk alles om tot zelfkennis te komen en hoe meer Etty losliet hoe meer ze ontving. Terwijl de Joden vervolgd werden in Nederland, ontdekte Etty zichzelf. Het leek wel als of er een afgrond was tussen het uiterlijke en het innerlijke, maar dat was alleen zo, tot het moment dat het innerlijke door het uiterlijke heen kon schijnen. Isabel zag bij Etty een aantal opmerkelijke dingen gebeuren: groei in creativiteit (vanuit de chaos naar discipline – en zo kon zij de motor worden van zichzelf) – Leven in het hier en nu en zo tot rust en evenwicht komen. – God is in haar aanwezig. – Zij vlucht niet naar anderen (zij zijn ook zwak). – Er is meer gewaar zijn. – Zij accepteert het leven zoals het is. – Zij verandert, omdat zij moeilijke omstandigheden ziet als mogelijkheden.

Op zondagmiddag sprak Rita Bos (voorzitter van het Etty Hil-

V e r e n i g i n g s n i e u w s

lesum Centrum in Deventer) over: Het werk van Etty Hillesum in de praktijk.

Als introductie begon Rita met een film gemaakt door leerlingen van het Etty Hillesum Lyceum in Deventer: 'Zoektocht naar Etty Hillesum.' De leerlingen zijn op zoek gegaan naar mensen die Etty hebben meegemaakt en nog kunnen vertellen wie ze was en wat ze belangrijk vond in het leven. Via de film komen we in contact met getuigenissen van mensen over de oorlog, de onmacht die er heerste, de aanslagen op onze menselijkheid. Etty is door haar leven en haar dag-

boek een getuige geworden. 'Getuigen is herinnering, vergeten is je aanpassen, onverschilligheid,' zei Rita. Het Etty Hillesum Centrum bevordert de bewustwording van (vooral) brugklasers door met hen projecten te doen over b.v. 'wat is tolerantie' – tolereren dat iemand gepest wordt, kan eindigen in de gaskamer. In het Etty Hillesum Centrum vinden lezingen plaats, discussies, studie, concerten, toneel, film, cursussen, leeskringen en er is een leerhuis. Centraal staat het gesprek met elkaar. Verder wordt er historisch onderzoek gedaan en worden er

documentaires gemaakt. 'Waarom spreekt Etty mensen zo aan? Ze rookt, ze vrijt, ze eet chocolade enz. Ze laat zich als mens zien,' aldus Rita. Het E.H.Centrum heeft veertig vrijwilligers (incl.bestuur) en twee betaalde krachten. Op een van de muren van het Centrum staat geschreven: 'niet de ander, ik.'

Elly Kooijman

V.l.n.r.: Isabel Nobre Santos, Elly Kooijman, Rita Bos, Michel Chapotin

Vrijheid van denken

De Theosophical Society heeft zich wijd en zijd over de wereld verspreid en leden van alle religies zijn en worden er lid van zonder dat ze de specifieke dogma's, leringen en geloofsovertuigingen van hun eigen geloof opgeven. Daarom is het wenselijk het feit te benadrukken dat er geen enkele lering, geen enkele mening is, door wie ook onderwezen of gekoesterd, die in enig opzicht voor enig lid van de Vereniging bindend is, dat er geen lering, mening is die niet vrijelijk door enig lid mag worden aangenomen of verworpen. Instemming met haar drie doeleinden is de enige voorwaarde voor lidmaatschap.

Geen leraar of schrijver, van H.P. Blavatsky tot nu toe, heeft enige autoriteit om zijn leringen of opvattingen op te leggen aan leden. Elk lid heeft evenveel recht om zich te verbinden aan elke school van denken welke hij/zij wenst te kiezen, maar hij/zij heeft geen recht om die keuze aan een ander op te dringen.

Noch een kandidaat voor enig werk, noch enige stemgerechtigde kan onverkiesbaar gemaakt worden of het stemrecht verliezen wegens enige opvatting die hij/zij heeft of wegens het lid zijn van een school van denken waartoe hij/zij zou behoren. Meningeën of opvattingen geven geen recht op voorrechten en kunnen evenmin aanleiding zijn om strafmaatregelen te nemen.

De leden van de 'General Council' vragen elk lid van de Theosophical Society ernstig om deze fundamentele principes van de Theosophical Society te verdedigen, te handhaven en er naar te handelen, en ook onbevreesd zijn eigen recht te doen gelden op vrijheid van denken en van meningsuiting, binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen.

Uitgeverij der Theosofische Vereniging in Nederland

Tolstraat 154, 1074 VM Amsterdam
Tel. (020) 676 56 72, fax (020) 675 76 57

e-mail: books@theosofie.nl, website: <http://www.theosofie.nl>

ONLANGS VERSCHENEN:

Op de Drempel van het Heilige Pad

- Een psychologisch commentaar op "Licht op het Pad"

door **Joy Mills**

ISBN: 90 6175 086 5, 188 blz.

Prijs: € 13,50

Het idee van een heilig pad is in alle religieuze tradities te vinden. Het gaat uit van een doel dat tal van benamingen heeft: Zelfrealisatie, verlichting, moksha, satori, bevrijding of redding. Het spirituele pad kent voorwaarden en regels. De schrijfster gaat in op het paradoxale karakter van sommige van deze regels. Mills spreekt helder, met ernst en met psychologisch inzicht, over zaken die bedoeld zijn voor de serieuze zoeker naar spiritualiteit. Zij laat zien dat de oude wijsheid nog altijd actueel is. De teksten van *Licht op het Pad* en *Karma* zijn in een bijlage opgenomen.

ONLANGS VERSCHENEN:

Aspecten van de Goddelijke Wet*

door **Geoffrey Farthing**

ISBN: 9061750849, 52 blz.

Prijs € 4,00

Het universum is op alle gebieden dynamisch werkzaam en in die werkzaamheid is duidelijk een ordening aanwezig. Wat geldt voor het geheel geldt ook voor de delen en onze aarde is zo'n deel. Ze vertoont in al haar natuurlijke processen diezelfde harmonie die ook kenmerkend is voor het geheel. In alle activiteiten van de ontelbare vormen van de natuur zien we deze zelfde harmoniserende stabiliteit. Men kan deze totale ordening van de talloze levensvormen waaruit onze planeet en het universum zoals wij het kennen bestaan, zien als een geregeerd worden door wetmatigheid. Met veel citaten wordt dit verder uitgewerkt, zowel op macroniveau (het universum) als op microniveau (het individu). Dit werk is grotendeels ontleend aan de geschriften van H.P. Blavatsky.

(* Deze titels leveren wij alleen rechtstreeks aan particulieren)

Deze uitgaven zijn verkrijgbaar via de boekhandel of rechtstreeks bij onze uitgeverij, tenzij anders vermeld. Wij zijn dinsdag t/m vrijdag van 11.00 uur tot 17.30 uur en zaterdag tot 17.00 uur geopend.. Prijswijzigingen voorbehouden. Fondslijst op aanvraag.